

Crnogorski glasnik

GODINA XXIII. _ BROJ 147. _ SVIBANJ-LIPANJ / MAJ-JUNI _ 2024.

21. MAJ - 18. GODINA NEZAVISNOSTI CRNE GORE

Manifestacija "Dom je tamo gdje je pjesma", Split

Proslava Dana nezavisnosti Crne Gore, Umag

ČESTITAMO!

9. MAJ, DAN POBJEDE NAD FAŠIZMOM I DAN EVROPE

30. MAJ, DAN DRŽAVNOSTI

22. JUN, DAN ANTIFAŠISTIČKE BORBE

25. JUN, DAN NEOVISNOSTI REPUBLIKE HRVATSKE

31. MAJ, DAN GRADA ZAGREBA

ŠTO JE ŠTO

ZAGREB	Dom je tamo gdje je pjesma	29	
Proslava Dana nezavisnosti Crne Gore u Zagrebu	3	KRANJ	
Proslava Vaskrsa u Crnogorskom domu	8	Nastup pjevačkog zbora "Montenegro" u Sloveniji	30
Skupština Društva "Montenegro" Zagreb	10	KULTURA I UMJETNOST	
Promocija dvoknjižja Marinka Mijovića i Ive Mije Andrića	11	Dokumentarni film Veljka Bulajića u Crnogorskom domu	32
"Diplomacija za neovisnost" Ane Radović Kapor u Zagrebu	13	Žensko tijelo u ogledalu slike	34
Predstavljena knjiga "Crnogorske vladarke, plemkinje i princeze"	16	Lirski fotografski dokumentarizam iz koga isijava svjetlost	36
Udruga hrvatskih aforista i humorista predstavila nove knjige	22	PRILOG	
Crnogorci u Saboru	24	Monografija Veska S. Pejovića "Cetinje u 1000 slika" (2009 - 2024)	38
UMAG		Istorijski grijesi evropskih politika: Izopšteni i izopačeni	42
Susret za pamćenje	26	Hrvatski parlamentarni izbori (I)	44
SPLIT		CRNOGORSKA TRPEZA	
Proslava Dana nezavisnosti Crne Gore u Splitu	28	Ukusi Crne Gore	50

Izdavači: NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA, Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264, E-mail: vijece.cg@zg.ht.hr, drustvo.montenegro@zg.ht.hr, Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr

* Za izdavače: Nenad Bogdanović i Dušan Mišković * Glavni i odgovorni urednik: Maša Savićević * Redakcija: Bojan Radulović, Danilo Ivezic, Ružica Mitrović Maurović, Jovan Abramović, Milica Radojičić Mikulić, Dušan Roganović * Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o. * Rukopisi se ne vraćaju * Naklada /Tiraža 1000 * Glasilo je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano iz državnog proračuna RH, putem Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, iz proračuna Grada Zagreba i putem predstavnice crnogorske nacionalne manjine u Zagrebačkoj županiji iz proračuna Zagrebačke županije. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima. Zbog poskupljenja poštanskih usluga prema inozemstvu morali smo smanjiti broj inozemnih pošiljki. Glasnik i dalje možete preuzeti u digitalnom obliku na našoj web stranici <https://www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr/glasnik/>.

PROSLAVA DANA NEZAVISNOSTI CRNE GORE U ZAGREBU

Tekst: Bojan Radulović

Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske organizirali su 21. maja svečani koncert kojime su obilježeni: Dan nezavisnosti Crne Gore, Dan Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH i Dan Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba. Nastupili su gosti iz Crne Gore, virtuozni u polju klasične glazbe, "Trio Variete Montenegro".

Prije održavanja koncerta Dušan Mišković, predsjednik Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba, održao je prigodni govor u kojemu je pozdravio sve prisutne koji su došli u dvoranu Hrvatskog novinarskog društva (Perkovčeva 2, Zagreb) i zahvalio im se na dolasku, te je ukazao na određene trenutačne

pojave u regiji koje prijete da naruše dobre odnose koje su pripadnici crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj i Gradu Zagrebu mukotrpno gradili od devedesetih godina do danas:

Dame i gospodo uvaženi gosti i uzvanici, drage Crnogorke, Crnogorci i prijatelji Crne Gore, poštovana izaslanice Predsjednika Republike Hrvatske, izaslanice Gradonačelnika Grada Zagreba, predstavnici ambasada akreditiranih u Republici Hrvatskoj. Posebno mi je zadovoljstvo pozdraviti vas na današnji dan, jedan od najznačajnijih datuma suvremene crnogorske povijesti i čestitati 21. maj, DAN NEZAVISNOSTI CRNE GORE, u ime organizatora večerašnje svečanosti: Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH. Tradicija obilježavanja 21. maja datira od 2006.

godine kada smo u 7. mjesecu u Starogradskoj vijećnici u Zagrebu organizirali Svečanu sjednicu Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH, uz prisustvo predstavnika najviših institucija republike Hrvatske i Crne Gore i na taj način prvi put obilježili povijesno crnogorsko referendumsko "DA" za NEZAVISNU I EVROPSKU Crnu Goru. Od 2008. godine Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Koordinacija vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine grada Zagreba organiziraju svečani koncert istaknutih umjetnika – muzičara, profesora i pedagoga, iz Crne Gore. Tradicija je, zbog svima poznatih razloga, bila prekinuta u 2020., a u 2021. godini smo prikazali, za ovu priliku posebno napravljen dokumentarni film (autorsko djelo Dušanke Belade "21. MAJ"). Svečani koncert je naš svojevrsni obol obilježavanju 21. maja kao Dana nezavisnosti Crne Gore, ove godine osamnaesti put, koji je određen i Danom Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba i Danom Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području RH. Historijsko "DA ZA VAZDA" bilo i logičan izbor za naš DAN. Ovaj Dan je i prilika da podsjetimo i na naš obol REFERENDUMSKOM DA, na vremenâ koja umiču, ali i vremenâ koja se nikad ne smiju zaboraviti, pogotovo zbog sve prisutnije tzv. "kratkoće pamćenja" i "nove prilike" u Crnoj Gori, na ulogu

Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, njenih članica i vijeća koji su svojim djelovanjem na presudnim i povijesnim zbivanjima u okviru internacionalizacije crnogorskog pitanja kao jedne od najslavnijih stranica naše prošlosti, vezanim uz proces obnove crnogorske državnosti, upisani u njene temelje. Tri naša člana su bila u najužem rukovodstvu Pokreta za evropsku nezavisnu Crnu Goru. Prilika je ovo da podsjetimo i na sve one napore i aktivnosti na vraćanju povjerenja i građenju mostova suradnje dvije države i dvaju naroda narušenih u devedesetim godinama prošlog stoljeća. **Stoga s pravom upozoravamo na nerazumne poteze novog crnogorskog režima i nove skupštinske većine kojima se urušavaju dobrosusjedski odnosi, razgrađuje ono pozitivno, vraća priča iz devedesetih, s ljudima iz devedesetih, i dovodi u pitanje i samu evropsku budućnost Crne Gore. Za nas nema dileme: put Crne Gore u EU vodi preko Hrvatske i u suradnji s Hrvatskom.** U ambijentu hrvatskog pluralističkog društva, sa svim njegovim "bogatstvom u razlikama", integracija našeg manjinskog korpusa prije svega podrazumijeva kulturu kao našu legitimaciju, odnosno njeno javno afirmiranje u svim sredinama u kojima živimo. Sponosom možemo reći da smo to i ostvarili, kao kolektivitet i pojedinci, s programima koji su postali kulturna događanja i sastavni dio kulture i života sredina u kojima jesmo, a uz podršku državnih i lokalnih tijela vlasti i na ostvariva-

nju kolektivnih političkih prava i integracije u politički život Republike Hrvatske. Bez ovog crnogorskog niti Hrvatska niti Zagreb ne bi bili ono što jesu.

Nakon predsjednikovog govora, nastupio je glazbeni trojac iz Crne Gore, u sastavu: Dijana Orlandić (flauta), Miroslav Ilić (harmonika), Petar Dobričanin (gitara). Program koji je Trio Variete Montenegro ovom prigodom izvodio bio je sljedeći: Anantango (G. Hermosa), Zima (A. Vivaldi), Tango en skai (R. Dyens), Bosa nova (V. Vlasov), Splet pjesama Ksenije Cicvarić (Ksenija Cicvarić), Tango por Claude (G. Galiano), Libertango (A. Piazzola), Polka (A. Schnittke), Još ne sviće rujna zora (T. Ilić). Rijetko se u polju klasične glazbe viđa kombinacija flaute, harmonike i gitare, pa je ova koncertna delicija stoga imala jako dobar odaziv i dvorana Novinarskog društva bila je dupkom puna. Koncertu su prisustvovali i uzvanici iz Hrvatske i Crne Gore: Izaslanica predsjednika Republike Hrvatske Melita Mulić, Izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba Ljiljana Klačnja, Otpравниk poslova Crne Gore Damir Grbović i Prva sekretarka ambasade Crne Gore Anđela Darmanović.

Koncert je trajao oko sat i pol vremena nakon čega su svi nazočni pozvani u hol dvorane na druženje i okrjepu uz crnogorska vina "Vranac", "Krstač", sokove i pekarske zalogaje.

PROSLAVA VASKRSA U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst: Bojan Radulović

Povodom Uskrsa / Vaskrsa u organizaciji Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb i Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba u Crnogorskom domu je 2. maja održano tradicionalno slavlje i druženje članova Društva, Vijećnika, prijatelja Crne Gore i svih drugih koji su u dobroj volji prisustvovali ovom događanju.

Razgovori prijatelja koji se dugo nijesu videli, čestitanje uz tradicionalni pozdrav Hristos vaskrse, prigodna zakuska, te pjesama uz harmoniku i gitaru - tako se osjećalo ovogodišnje tradicionalno vaskršnje druženje u Crnogorskom domu. A počelo je tako da je Bojan Radulović ispred Društva Montenegro prvo govorom pozdravio sve prisutne, nakon čega je uslijedio nastup Pjevačkog zbora Montenegro Zagreb. Svi prisutni pjevali su u jedan glas crnogorske skladbe "Niđe nebo nije plavo", "Sejdefu majka buđaše", "Veselicu" i mnoge druge pjesme.

Nakon koncerta uslijedila je okrpja u vidu trpeze koja je rezultat velikog truda članova Društva, u prvome redu Viktorije Božičević, Jadranke Šincek te Milanke

Bulatović. Uzgred rečeno, one su dan ranije, na neradni 1. maj, došle u Crnogorski dom da kuhaju i bojaju vaskršnja jaja te da dvoranu ukrase prigodnim vaskršnim dekoracijama.

Za pojesti je bilo i slanog i slatkog, a za popiti crnogorskog vina, rakije i piva, jednom riječju za svačije nepce i dušu. Predsjednik Društva Radulović posebno se zahvalio svim članovima na činjenici da su i ove godine po dobrom starom običaju svi ispoštovali nepisani običaj da se u Crnogorski dom dolazi punih ruku, prema krilatici "U DOM SE DONOSI A NE IZNOSI".

Ove su godine vaskršnje druženje snimili novinari s OTV-a napravivši prigodnu reportažu i istovremeno se uvjerivši koliko je lijepa tradicija koju Društvo i Vijeće iz godine u godinu organiziraju za sve svoje članove.

Uz želje za dobro zdravlje, sreću i vječnu nadu da će biti bolje Radulović je ispred Društva i Vijeća svima zaželio sretan vaskrs riječima "HRISTOS VASKRSE", na što su svi prisutni u jedan glas odgovorili sa tradicionalnim "VAISTINU VASKRSE".

SKUPŠTINA DRUŠTVA "MONTENEGRO" ZAGREB

Tekst: Bojan Radulović

Temeljem članaka 21. i 22. Statuta udruge Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb održalo je 28.5.2024. u Crnogorskom domu redovnu godišnju skupštinu na kojoj su članovi Društva usvojili izvještaje za 2023. godinu te planove za 2024. godinu.

Skupštinu je sazvao i vodio predsjednik Društva "Montenegro" Zagreb Bojan Radulović koji je predložio sljedeći dnevni red:

1. Izbor radnih tijela Skupštine: Zapisničara i Ovjerovaljatelja zapisnika.
2. Programski izvještaj Društva "Montenegro" za 2023. godinu.
3. Financijski izvještaj Društva "Montenegro" za 2023. godinu
4. Odluka o rasporedu sredstava udrugama nacionalnih manjina u RH, osiguranih u Državnom proračunu RH za 2024. godinu putem Savjeta za nacionalne manjine RH. A) Programski plan Društva "Montenegro" za 2024. godinu. B) Financijski plan Društva "Montenegro" za 2024. godinu.
5. Informacije, pitanja i prijedlozi.

Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU o usvajanju predloženog dnevnog reda.

Prema prvoj točki dnevnog reda Predsjednik Društva je za zapisničara predložio svoju zamjenicu Jadranku Šincek, za ovjerovaljatelje zapisnika članove Društva Dušana Miškovića i Danila Ivezića. Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU kojom su predloženi kandidati potvrđeni kao legitimni ovjeraljitelji zapisnika i zapisničarka.

Po drugoj točki dnevnog reda (Programski izvještaj Društva "Montenegro" za 2023. godinu) predsjednik Društva pročitao je izvještaj o realizaciji programskih aktivnosti Društva za 2023. godinu. Po ovoj točki dnevnog reda nije bilo rasprave. Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU kojom je prihvatila pročitani Izvještaj.

Po trećoj točki dnevnog reda (Financijski izvještaj Društva

"Montenegro" za 2023. godinu) predsjednik Društva pročitao je Financijski izvještaj Društva "Montenegro" za 2023. godinu. Po ovoj točki dnevnog reda nije bilo rasprave. Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU kojom je prihvatila pročitani Izvještaj.

Po četvrtoj točki dnevnog reda (Programski i Financijski plan Društva "Montenegro" za 2024. godinu) predsjednik Društva pročitao je iznose financijske pomoći koje je Savjet za nacionalne manjine RH ove godine dodijelio Društvu Montenegro. Iznos je uvećan za oko 30 posto, posebice za program "Lučindanski susreti", čiji je iznos uvećan za 100 posto. Nakon toga Predsjednik Društva je pročitao Programski plan Društva "Montenegro" za 2024. godinu. Po ovoj točki dnevnog reda članica Predsjedništva Društva Milanka Bulatović predložila je da se umjesto u Hotelu "Fala" delegate i izvođače pokuša smjestiti u Pansion Arena s kojime je Društvo Montenegro uspješno poslovalo prije potresa u Zagrebu, nakon čega su kapaciteti "Arene" bili okupirani ljudima čiji su stanovi/kuće oštećene u potresu. Po ovoj točki dnevnog reda dalje nije bilo rasprave i Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU kojom je prihvatila pročitani Programski plan. Predsjednik Društva je nakon toga pročitao Financijski plan Društva "Montenegro" za 2024. godinu. Po ovoj točki dnevnog reda član Društva Montenegro Danilo Ivezić napomenuo je da se iznosi Savjeta koji su dodijeljeni Društvu obavezno maksimalno potroše kako bi Društvo na kraju godine imalo što manji višak. Po ovoj točki dnevnog reda dalje nije bilo rasprave i Skupština je donijela jednoglasnu ODLUKU kojom je prihvatila pročitani Financijski plan.

U sklopu posljednje točke dnevnog reda (Informacije, pitanja i prijedlozi) predsjednik Društva iznio je podatke o dosadašnjem radu u sferi pridobivanja novih mladih članova pri čemu su on i njegova Zamjenica Jadranka Šincek apelirali na prisutne članove da motiviraju sebe i članove svojih obitelji da se pridruže radu Zbora "Montenegro" Zagreb. Zboru se već godinama postepeno osipa članstvo, koje je sve starije i sve teže podnosi probe, nastupe i putovanja.

PROMOCIJA DVOKNJIŽJA MARINKA MIJOVIĆA I IVE MIJE ANDRIĆA

Tekst: Bojan Radulović, Ivo Mijo Andrić; Fotografija: Bojan Radulović

U Crnogorskom domu u Zagrebu 17.5.2024. promovirana je zajednička knjiga aforizama Marinka Mijovića i Ive Mije Andrića pod naslovom "Poslije krize 1933. – Rezolutno doba 1948.". Promociji su prisustvovali članovi Udruge hrvatskih aforista i humorista te članovi Društva "Montenegro" Zagreb.

Na početku promocije sudionike je pozdravio Bojan Radulović, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb. On je istaknuo važnost povezivanja književnih stvaralaca dvije susjedne prijateljske zemlje i razmjene kulturnih dobara u svim sferama stvaralaštva. U proteklom periodu Društvo Montenegro bilo je otvoreno za sve oblike suradnje između crnogorskih i hrvatskih umjetnika i svih ljudi dobre volje i uzajamnog razumijevanja. Kuriozitet koji

valja spomenuti je da je promociji nazočila Mijovićeve praunuka Tereza, djevojčica od svega nekoliko mjeseci, u dječjim kolicima — uz mlade roditelje, djeda i pradjeda.

Moderator promocije Miroslav Vukmanić upoznao je prisutne sa dosadašnjim aktivnostima Udruge hrvatskih aforista i humorista, stavljajući posebno naglasak na nakladničku djelatnost. U prošloj godini, uz redovni zbornik 'Spletke u pleteru', objavljeno je više desetaka pojedinačnih autorskih knjiga. Jedna od njih je i dvo-knjižje dvojice iznimno produktivnih članova udruge Marinka Mijovića i Ive Mije Andrića, naslovljeno godinama njihovog rođenja i važnim povijesnim događajima koji su se odigrali u prvoj polovici dvadesetog stoljeća.

O autorima i njihovom plodnom stvaralaštvu šire je govorio Zlatko Tomić tajnik Udruge hrvatskih aforista

i humorista. On je prisutne podsjetio da su Andrić i Mijović objavili više od sedamdeset knjiga od čega se polovica odnosi na zbirke humora i aforizama. U toj sferi stvaralaštva obadvojica spadaju u red najplodnijih pisaca na našim prostorima. Za svoj rad ostvarili su brojna domaća i međunarodna priznanja i nagrade. Tomić je ovu prigodu iskoristio i za uručenje priznanja članovima udruge: Zlatku Garvanoviću, Draženu Jergoviću, Darku Žigroviću i Ivi Miji Andriću za dosadašnji rad na afirmiranju humora, satire i aforistike kod nas i u svijetu.

Autori dvoknjižja Andrić i Mijović, uz prigodna obraćanja, pročitali su po tridesetak aforizama. Njima su se čitanjem svojih aforizama pridružili i drugi prisutni članovi udruge. Tako su učesnici promocije mogli čuti i najnovije aforističke i misaone uratke Danice Majnarić, Martina Jakšića, Ivana Bradvice, Darka Žigrovića, Dijane Perišić Vukobratović, Marije Katalinić, te davno preminulog Duje Bašića čije je misli čitao njegov sin Milan.

Promocija je završena najavom predstavljanja aforističkog i književnog stvaralaštva Tomislava Supeka i Slobodana Vuličevića u rujnu ove godine.

"DIPLOMACIJA ZA NEOVISNOST" ANE RADOVIĆ KAPOR U ZAGREBU

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske (NZCH) je 6.6.2024. u Crnogorskom domu u Zagrebu organizirala predstavljanje knjige dr.sc. Ane Radović Kapor "Diplomacija za neovisnost". Koristeći finacijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, NZCH putem svoje biblioteke "LUČA" već godinama objavljuje vrijedna i čitana djela domaćih i stranih autora, uglavnom iz područja politološke misli. Knjigu dr.sc. Ane Radović Kapor NZCH je tiskala i izdala koncem 2023. godine nakon čega je u 2024. godini predstavljena u Splitu i sada u Zagrebu, u sklopu Dana crnogorske kulture, program "Crnogorska sedmica".

Uz autoricu, knjigu su predstavili dugogodišnji diplomati prof.dr.sc. Nenad Prelog i prof.dr.sc. Božo Skoko, a skup je moderirao izv.prof.dr.sc. Petar Popović, predsjednik NZCH. Ana Radović Kapor preddiplomski

studij politologije završila je 2006. godine na Florida Atlantic University a dvogodišnji interdisciplinarni diplomski studij Interdisciplinary Master's in East European Studies and Research (MIREES) na Università degli studi di Bologna završila je u Italiji 2009. godine. Doktorsku disertaciju pod nazivom "The role of Montenegrin diplomats in the independence of Montenegro 2003–2006" obranila je 2021. godine na Sveučilištu u Zadru i Međunarodnom sveučilištu Libertas. Radila je u crnogorskom Ministarstvu vanjskih poslova i Ambasadi Crne Gore u Zagrebu. Od 2016. je vanjska suradnica na Međunarodnom sveučilištu Libertas, a od 2020. i na Veleučilištu Edward Bernays. Gostovala je kao predavač na Sveučilištu Connecticut i na OTH Regensburg. Istraživački interesi su joj diplomacija, diplomacija malih država i diplomatsko-konzularne prakse.

Knjigu je posvetila pokojnom Inoslavu Beškero, našem dugovječnom i vrsnom novinaru iz Rima, koji

je kao recenzent ove knjige rekao kako "dosad nije napisano djelo o crnogorskoj diplomaciji nakon odvajanja od srpske, te o procesu stvaranja crnogorske države."

"Ova knjiga istražuje ulogu crnogorske diplomacije u obnovi crnogorske državne neovisnosti, s posebnim osvrtom na razdoblje 2003.-2006. Kao autorici, objektivnost mi ne dozvoljava da vam kažem da je ova knjiga dobra, ali kao znanstvenica vam mogu reći da je ona ono najbolje što sam mogla istražiti i dati, i nadam se da je značajna jer se dosad gotovo nitko ovom temom nije bavio detaljno i na ovakav način. Ako se gdje god netko i dotakao ove teme, pristupao bi joj uglavnom usputno, kao dijelu neke veće cjeline, recimo o diplomaciji Balkana nakon ratova i raspada SFRJ i slično", kazala je Ana Radović Kapor.

Moderator i predsjednik NZCH Petar Popović istaknuo je: "Anina knjiga na sveobuhvatan način sažimlje čitavu povijest i cijelu problematiku diplomacije Crne Gore što je za nas iznimno bitno i stoga mislim da je ovo vrlo vrijedno djelo. Ono govori o jednoj malenoj zemlji i o njezinoj borbi za nezavisnost, te u prvom redu o tome što je diplomacija Crnoj Gori značila na putu prema nezavisnosti."

Prof.dr.sc. Nenad Prelog istaknuo je da se **knjiga iznimno lako čita**, unatoč činjenici da se bavi težim temama iz sfere politologije i diplomacije. Napisana je na način da "čitatelja drži u napetosti kao kakav zanimljivi krimi-roman". Ono što prof. Prelog posebno ističe jest dio knjige koji pokriva tzv. "para-diplomaciju". To je

također sastavni dio diplomatske vještine, koji se odvija službenim kanalima, nego kroz razna organizirana gostovanja crnogorskih glazbenika, književnika, umjetnika i slično u inozemstvu, bez aktivnog učešća službenih aktera iz sfere politike, ali koji dolaze, prisutni su, komuniciraju težnje Crne Gore u neslužbenim razgovorima, i na taj način šire priču o svojoj zemlji bez da nekome stanu na žulj. Crne Gora je vrlo uspješno koristila para-diplomaciju u vrijeme kada joj u državnoj zajednici sa jačom i većom Srbijom službeni kanali ili nisu bili dostupni, ili su joj od strane Srbije bili ograničeni.

Prof.dr.sc. Božo Skoko smatra da je Anina knjiga "neiscrpno vrelo činjenica za sve one koji će izučavati to važno razdoblje crnogorske povijesti te početke crnogorske diplomacije. Kao što je ranije profesor Prelog rekao, u potpunosti se slažem da se ova knjiga pitko čita, poput napetog romana, a istovremeno ima apsolutno sve utemeljenosti u vrhunskom znanstvenom štitu", kazao je Skoko.

"Čini mi se vrlo važnim ovaj politički trenutak izlaska knjige, kada se javljaju kojekakvi interesi da zaustave Crnu Goru u njezinoj međunarodnoj afirmaciji, razvoju demokratskog puta i jačanju crnogorskog nacionalnog identiteta", ističe Skoko.

U publici se moglo vidjeti mnogo poznatih lica, od Vande Babić iz hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova, preko djelatnika crnogorske ambasade u Zagrebu do samih učesnika i/ili svjedoka u postizanju nezavisnosti

Crne Gore kao što su Ranko Krivokapić, Luka Bebić, Danilo Ivezić, Dragutin Lalović i brojni drugi koji su svojevremeno kroz razne službene i neslužbene kanale, te kroz institucije koje su predstavljali, radili na ostvarenju sna o nezavisnosti Crne Gore. Bivši predsjednik crnogorskog parlamenta Ranko Krivokapić je na promociji izvadio iz džepa posjetnicu iz vremena kada Crna Gora još nije stekla neovisnost. Na njoj je pisalo Ranko Krivokapić, predsjednik parlamenta Crne Gore" ali mu je na njoj tada iznimno utjecajni američki diplomat Richard Hoolbrooke dopisao "uskoro nezavisne Crne Gore", što je bio iznimno ohrabrujuć moment podrške SAD-a crnogorskom snu o neovisnosti.

"Državnu zajednicu Srbije i Crne Gore neki su zvali "Frankensteinom" od države i put za neovisnost Crne Gore se vodio na tri fronte: konsenzus s grupama u Crnoj Gori koje nisu bile za neovisnost, rješavanje pitanja s moćnijom i bogatijom Srbijom, te pregovori s međunarodnom zajednicom", istaknula je Ana Radović Kapor.

Danilo Ivezić, aktivni učesnik, svjedok i predsjednik NZCH u tim sudbonosnim godinama od kraja devedesetih do postizanja neovisnosti, iz publike se javio za riječ te kazao:

"Kraj devedesetih godina prošlog stoljeća odredio je poziciju NZCH na koju smo mi i danas posebno ponosni i zadovoljstvo mi je da se ta pozicija predstavlja u Crnogorskom domu. Mi smo bili ono što zovete para-diplomacija, ono što se zovete nezavisna

diplomacija. Moram reći da u to vrijeme, u ambasadi (prvo SRJ, a onda Državne zajednice Srbije i Crne Gore) nitko od kadrova nije osjetio važnost onoga što smo mi u NZCH radili, a radili smo internacionalizaciju crnogorskog pitanja i vraćanje Crne Gore sebi. Činili smo to kroz dvije međunarodne konferencije, kroz Pokret za nezavisnu i europsku Crnu Goru (u koordinaciji Pokreta tri su člana bili iz NZCH: Veselin Aga Simović, Mirko Kovač i Dimitrije Popović), te kroz cirkularno pismo svim ambasadorima akreditiranim u Republici Hrvatskoj. Završit ću ovu priču sa posebno važnom manifestacijom "Lučindanski susreti u Zagrebu 2002. godine", koja je bila posvećena kralju Nikoli i na kojoj su bili prisutni doajen hrvatske diplomacije Vladimir Velebit, Luka Bebić (potpredsjednik Hrvatskog Sabora), tadašnji ministar vanjskih poslova Republike Hrvatske i pokrovitelj manifestacije Tonino Picula, cijela elita profesora s Politološkog fakulteta u Zagrebu i na kojoj je govorio i Branko Lukovac (diplomata i kasniji ministar spoljnih poslova Crne Gore). Na tim je "Susretima" donesen jednodušni zaključak da je jedini put Crne Gore nezavisnost i evropski put."

Moderator i predsjednik NZCH Petar Popović je zahvalio prisutnim govornicima i učesnicima te u privođenju kraju ove iznimno posjećene promocije pozvao na preuzimanje potpisanih primjeraka knjige, i na neobavezno druženje/razgovor s autoricom u prostorijama Crnogorskog doma.

PREDSTAVLJENA KNJIGA "CRNOGORSKE VLADARKE, PLEMKINJE I PRINCEZE"

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb ugodilo je 20.6.2024 u Crnogorskom domu u Zagrebu velikog crnogorskog povjesničara Božidara Šekularca i predsjednika Matice crnogorske Ivana Jovovića, na svečanoj promociji nove Šekularčeve knjige: "Crnogorske vladarke, plemkinje i princeze".

Knjigu je izdala Matica crnogorska a uredio lično predsjednik Matice, Ivan Jovović, koji je zajedno s autorom profesorom Šekularcem, i moderatorom promocije Danilom Ivezićem, govorio na predstavljanju knjige. Samu promociju Društvo "Montenegro" Zagreb realiziralo je uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Osim sa svojom knjigom, Božidar Šekularac se u Zagrebu bavio i drugim knjigama. Obišao je Nacionalnu sveučilišnu knjižnicu gdje je utvrđivao očuvanost jednog starog rukopisa iz Crne Gore iz 15. vijeka, kojega Matica crnogorska planira da reprintuje. Zatim je posjetio i jedan poznati zagrebački antikvarijat, čiji je vlasnik Narodnoj biblioteci Đurđe Crnojević ponudio na otkup navodno vrijedne knjige. Profesor Šekularac je u ime Biblioteke utvrdio da knjige uistinu jesu autentične pa je sada dalje na vlasniku antikvarijata, i na Narodnoj biblioteci, da dogovaraju možebitni otkup.

Dipl.polit. Danilo Ivezić, moderator predstavljanja Šekularčeve knjige, do svojeg je umirovljenja dugo godina surađivao sa Maticom crnogorskom i sa prof. dr.sc. Božidarom Šekularcem. Tijekom svojeg požrtvornog rada kao predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH) uspio je, uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, da NZCH profesoru Šekularcu 2022. godine tiska, promovira i distribuira knjigu "Odabrani tekstovi crnogorske istorije i Njegoševo crnogorstvo". I knjiga koja se predstavljala sada, i knjiga koju je NZCH tiskala 2022. godine, izuzetno su bitne za istinu o crnogorskoj istoriji, pogotovu u današnje vrijeme pokušaja preinaka i zatiranja iste, sve u cilju dnevno-političkih potreba snaga koje bi Crnu Goru vraćale u bivši inferiorni položaj u

kojemu se nalazila od 1918. godine do ponovnog stjecanja svoje nezavisnosti. Politolog Ivezić predstavio je goste promocije, autora knjige i predsjednika Matice, te istaknuo neka svoja viđenja ove knjige:

Prije nekog vremena u Crnogorskom domu predstavili smo knjigu istog autora u izdavačkom programu NZCH, naslova: "Odabrane stranice crnogorske istorije i Njegoševo crnogorstvo". Ovoj današnjoj "Crnogorske vladarke, plemkinje i princeze", čiji je izdavač Matica crnogorska, možemo dodati podnaslov "Skrivene stranice crnogorske istorije". Odista, do pojave ove knjige u crnogorskoj historiografiji, nemamo objedinjenu priču o značajnim crnogorskim vladarkama, plemkinjama i princezama, čije djelovanje je u mnogo čemu sudbunosno i bitno u istorijskom postojanju i kontinuitetu državnosti od Duklje, preko Zete, do Crne Gore.

I na ovom primjeru se pokazuje crnogorski odnos spram svoje istorije. Oni spadaju u onu grupu naroda koji ne znaju što bi s njom. Dok drugi svoji istoriju izmišljaju ili kradu od drugih, Crnogorci se ne udostojaju svoju niti naučiti.

Stoga je ova knjiga prof. dr. Božidara Šekularca, dragocjeni dokument vraćanja u kolektivnu memoriju onih brojnih crnogorskih vladarki, plemkinja i princeza perioda četiri crnogorske dinastije: Vojislavljevića, Balšića, Crnojevića i Petrovića dokumentirano, na osnovu arhivske građe. U isto vrijeme, autor daje i historijski kontekst zbivanja toga vremena, kao i međusobnu povezanost i isprepletenost u tim odnosima tadašnjih država i dinastije, uokvirujući sliku istorijskih oblika državnosti Crne Gore kao značajnog faktora tadašnjih međudržavnih odnosa. Žene vladara iz dinastije Vojislavljevića Vladimira i Vojislava bile su kćerka i unuka cara Samuila. S njima, autor, i započinje priču o crnogorskim vladarkama, plemkinjama i princezama. Nastavlja s još dvije vladarke iz dinastije Vojislavljevića: Jakvinta, žena kralja Bodina, koja je nakon njegove smrti u više navrata bila na dukljanskom prijestolu do 1114. godine, nastojeći da po svaku cijenu zadrži prijesto za sebe i svoje sinove. Vodila je i antirašku politiku, njen sin

Đorđe je bio kralj Duklje; i Desislava čije ime je upisano u Arhiv grada Dubrovnika. Nakon Vojislavljevića u knjizi je šest vladarica i plemkinja dinastije Balšić, nakon čega slijede četiri vladarice i princeze dinastije Crnojevića od kojih se Ana Crnojević, kćerka Ivana Crnojevića, spominje u vezi sa štamparom Makarijem, a priča o Mari Crnojević, kćerci Herceg Stjepana i ženi Ivana Crnojevića je identična priči Vladimira i Kosare.

Poseban dio knjige je posvećen Blaženoj Ozani Kotorškoj, Vidosavi Balević koja je bila carica u vrijeme sultana Muhameda IV. (1670.-1676.), Ani Mariji Marović (svetica iz kuće Joza Marovića iz Kotora) i Katarini Radonjić.

Kraj knjige obuhvaća jedanaest vladarki i princeza dinastije Petrović od Darinke preko kraljice Milene njenih kćeri i snaha, od koji su dvije bile kraljice (Zorka- Srbije i Jelena – Italije). Priča završava Jutom- Milicom, Natalijom i Violetom-Ljubicom.

Nakon uvoda moderatora Danila Ivezića, predsjednik Matice Crnogorske mr.sc. Ivan Jovović je okupljenima rekao:

Poštovani prijatelji, dragi sunarodnici, U ime Matice crnogorske i u svoje lično ime želim da se zahvalim Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske, odnosno Društvu Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Monte-

negro" Zagreb na pozivu i organizaciji večerašnjeg događaja. Isto tako, koristim priliku da iskažem zadovoljstvo kvalitetnom i intenzivnom saradnjom između Matice crnogorske i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Crnogorska istorija je bogata ličnostima koje su tokom hiljadu godina, koliko inače dopire naša kolektivna svijest, odredile sudbinu ovog prostora. Do skoro, žene u patrijarhalnoj zajednici kao što je Crna Gora nijesu bile u fokusu stručnih i naučnih radnji, a knjiga profesora Božidara Šekularca "Crnogorske vladarke, plemkinje i princeze", jasno pokazuje da su ženske ličnosti ugrađene u temelje crnogorske duhovne i državne tradicije. Opšte je poznata činjenica da zbog patrijarhalnog karaktera crnogorskog društva, žene, pa čak i one koje su pripadale visokim staležima, su gotovo do savremenog doba bile sporedan činilac u društvenim procesima. Nažalost, o nekima osim spomena u rodoslovima nema drugih podataka u pisanim izvorima, a za dio njih usljed deficita arhivske građe gotovo da je teško napisati i najmanju leksikonsku odrednicu, što je jasan pokazatelj koliko je teško bilo izraditi ovako koherentnu studiju, imajući u vidu činjenicu, da se historiografija ne samo kod nas, već uopšte, dominantno bavila muškim polom, gdje su i znamenite ženske ličnosti, nekom inercijom, interpretirane na način da su stavljane na periferiju istorijskog značenja. Međutim, predmetna publikacija daje neke nove naučne

refleksije kada je u pitanju uloga žene na crnogorskom prostoru, počev od srednjeg vijeka pa do XX vijeka, gdje dolazimo do zaključka da su pojedine žene u određenim historijskim trenucima, a nekad i intervalima ostvarile značajnu ulogu u politici, odnosno obavljanju državnih poslova, te dale izuzetan doprinos na polju kulture i prosvjete, bilo kao kitorke crkvenih zdanja bilo kao autorke radnji raznih književno-istorijskih žanrova. Upravo ova knjiga ima za cilj da u granicama mogućeg promijeni dosadašnju percpciju, pa su izborom autora u istoj obrađena 32 ženska lika, gdje su mnogi od njih, po prvi put, ilustrirani, pa su na osnovu umjetničke imaginacije studenata Likovne akademije sa Cetinja ušli u kolektivnu memoriju. Svojim naslovom, a naročito i sadržinom, ova knjiga zasigurno u crnogorskoj bibliografiji predstavlja osobeno izdanje.

Pred čitalačkom publikom nije publikacija trivijalnog naslova poput raznih priručnika kroz takozvanu žensku istoriju Crne Gore, koji su namjenski fabrikovani da bi se isključivo tretirala i promovisala rodna ravnopravnost u cilju potrebe opravdanja dobijenih grantova od međunarodnih organizacija.

Naprotiv, u konkretnom slučaju radi se o studiji u kojoj

je na sintetizovan način, upotrebom naučnog aparata i u hronološkom nizu predstavljena crnogorska svjetovna i duhovna aristokratija, čime je autor otvorio neke nove horizonte, u iščitavanju ukupne crnogorske prošlosti. Autor ove knjige je preko svog višedecenijskog naučnog i pedagoškog rada ustanovio činjenicu da, ne samo šira, nego i stručna javnost u Crnoj Gori, ima premalo saznanja, naročito o našim srednjovjekovnim vladarkama, zbog čega se nametnula potreba da se njihova imena, sa pratećim biografskim podacima, objedine na jednom mjestu, iako je profesor Šekularac ovu tematiku obradio u okviru naučne triologije o crnogorskim srednjovjekovnim dinastijama. Imajući u vidu činjenicu da su mnogi segmenti crnogorske prošlosti, uključujući i žene, koje su obilježile crnogorsku istoriju i dalje nepoznanica za širu čitalačku publiku, ali istovremeno i da su predmet prekrajanja i prisvajanja od strane okolnih historiografija, Matica crnogorska kao izdavač je sa zadovoljstvom prihvatila rukopis profesora Šekularca, s obzirom da isti ima veliku upotrebnu vrijednost, kao štivo u kojem je prisutna jedna sasvim osobena optika u prezentovanju najznačajnijih ženskih ličnosti crnogorske istorije. I pored nekih parcijalnih pokušaja, uglavnom publicističkog karaktera, ovo je studija o

doprinosu ženske svjetovne i duhovne aristokratije, koja je kroz stoljeća oblikovala crnogorski identitet. U tom pogledu, autor je prilježno prikazao djelatnosti najznačajnijih žena svog vremena sa crnogorskog prostora, pri čemu ćemo lapidarno označiti samo neke od bitnih detelja iz njihovih životopisa. Na pristupačan način data je hiljadugodišnja vertikala dinastičkih odnosa na tlu Crne Gore, od Vojislavljevića do Balšića, preko Crnojevića, zaključno sa Petrovićima, gdje možemo doći do zaključka da je žena u srednjovjekovnim državnim formacijama bila politički faktor, koja je takav status dobijala činom rođenja, dakle, pripadnošću aristokratskom staležu, te je ženidbom, odnosno udajom, često bivala činilac kojim su utvrđivani i jačani vojno-politički i diplomatski odnosi među državama. Bilo je među crnogorskim vladarkama i onih koje su u datim društvenim okolnostima direktno, odnosno suvereno, vršile vlast u zemlji, kao što je to bio slučaj sa kraljicom Jakvintom Vojislavljević ili gospodaricom Jelenom Balšić. Upravo na osnovu biografija srednjovjekovnih crnogorskih vladarki vidimo svu kompleksnost ali i neposredan uticaj ovih žena na političke i druge društvene tokove, gdje neke od njih, poput Jevdokije Balšić, srednje kćerke Đurđa I Balšića, svojim životopisom zaslužuje sigurno bar jednu epizodu u filmskom serijalu, kakav je, na primjer, "Igre prijestolja". Ovdje se neupitno nameće pitanje što je sa savremenim crnogorskim književnim i umjetničkim stvaralaštvom, koje bi imalo gotovo neiscrpan izvor inspiracije u brojnim historijskim ličnostima i događajima, a koji su, između ostalog, predmet ove knjige. Profesor Šekularac je dao naučnu podlogu ovom publikacijom, pa u cilju dalje popularizacije, ali i što bolje samospoznaje vlastitog identiteta predmetna tematika bi mogla biti obrađena putem dokumentarnih filmova, TV serijala, romanima dokumentarne fikcije, pozorišnim predstavama i slično, čime bi približili široj publici prostor i vrijeme u kome su upečatljiv trag ostavile ove ličnosti. Pogotovo se ovaj stav odnosi na gotovo nepoznate ili nedovoljno valorizovane ličnosti crnogorske svjetovne i duhovne aristokratije, kao što su Vidosava Balević, koja je bila osmanska carica u doba sultana Muhameda IV, vjesnik prosvjetiteljske misli u Crnoj Gori Katerina Radonjić ili jevanđeoska književnica i umjetnica blažena Ana Marija Marović, koja je zavrijedila kanonizaciju rimske crkve. Izuzetak od navedenog, donekle bi se odnosio na dukljansku knjeginju i sveticu Kosaru, koja je zahvaljujući historiografiji i hagiografiji, ali i brojnim književnim i umjetničkim iskazima koji se tiču kulta svetog kneza Vladimira postala je dio kolektivnog identiteta.

Tek zadnjih godina Crna Gora izražava dužno po-

štovanje prema vlastitim vladarkama i princezama podizanjem spomenika kraljici Jeleni Petrović Njegoš-Savoja i princezi Kseniji Petrović Njegoš, što je bitno ne samo za njegovanje kulture sjećanja, već i za promjenu percepcije o značaju socijalne istorije, takozvane ženske istorije u ukupnoj crnogorskoj historiografiji, pri čemu treba napomenuti da o princezama, knjeginjama i kraljicama iz ove dinastije postoji recentna literatura, ali, uprkos svemu, ostale su u sjeni svojih očeva ili muževa.

Posebno kolektivno poglavlje, ali i pažnju zahtijeva iščitavanje biografija princeza vladarske kuće Crnojevića, u kojima je autor manirom iskusnog naučno-istraživačkog radnika prikazao svu kompleksost društvenih struktura crnogorskog srednjeg vijeka. U okviru ove studije, autor ove knjige je zasebno poglavlje posvetio blaženoj Ozani Kotorskoj, Crnogorki, koja je bez obzira na staleško porijeklo svojom duhovnošću nadišla kriterijume pripadnosti aristokratiji, predstavljajući reprezentativnu autohtonu crnogorsku hrišćansku tradiciju, baziranu na ekumenskim vrijednostima. Knjiga "Crnogorske vladarke, plemkinje i princeze" sadrži spektar različitih ličnosti koje su svojim habitusom internacionalizovale crnogorski kulturni kod, povezujući ga sa ostalim evropskim narodima i državama. Sve te poveznice autor je prilježno obradio, stvarajući jednu zaokruženu tematsku cjelinu, koja predstavlja polaznu osnovu za dalju nadogradnju odnosno istraživanje. Ovo iz razloga što je sam autor u predgovoru ove publikacije napomenuo da ova radnja ne obuhvata brojne plemićke porodice koje su postojale u urbanim centrima na crnogorskom primorju tokom srednjega vijeka, a koje su ostavile dubok trag u brojnim sferama društvenog života naših srednjovjekovnih komuna, uključujući i onu kategoriju plemstva u unutrašnjosti Crne Gore koja je u raznim historijskim izvorima intitulisana kao vojvode i kneževi. Ova sugestija, bolje reći napomena, profesora Šekularca treba da bude podstrek budućim istraživačima da se prihvate izrade zahtjevne naučne sinteze o plemstvu na crnogorskom prostoru. Na kraju, profesoru Šekularcu želim dobro zdravlje, jer svojim znanjem i iskustvom je i dalje neophodan crnogorskoj nauci i kulturi.

Nakon predsjednika Matice, moderator Ivezić izrazio je nadu da će ova knjiga da bude ne samo podstrek budućim istraživačima, nego da će i podaci iz nje pronaći svoj put u obrazovni sustav Crne Gore, odnosno u nastavne planove i programe, kako bi mladi od najranijih dana shvatili i naučili svoju pravu povijest i istinu. **Prof.dr.sc. Božidar Šekularac, pozdravio je sve prisutne i toplo**

im se zahvalio na dolasku, zahvalio se učesnicima Jovoviću i Iveziću na detaljnim i vjernim prikazima koje su o knjizi dali, te je posebno istaknuo da podaci iz knjige koje su Ivezić i Jovović iznijeli, vezani uz bračne veze sa uglednim i uticajnim kraljevskim i carskim porodicama toga vremena, govore u prilog tome da je Crna Gora, odnosno Duklja, bila cijeljena, suverena i nezavisna država u to vrijeme, i da je tim snažnim europskim carskim i kraljevskim porodicama očito bila čast da članove svoje familije žene ili udaju za Crnogorke ili Crnogorce.

U nastavku, profesor je rekao:

Ovdje, još na samom početku, želimo istaći da je Matica crnogorska odigrala značajnu ulogu u realizaciji ovoga Projekta. Bila je u njemu od začetka do realizacije. Ukoliko se uzme u obzir činjenica da su se crnogorski (duklyansko-zetski) vladari ženili princezama iz vladarskih, odnosno carskih, kraljevskih, patricijskih i plemićkih kuća, onda postaje jasno da su i sami bili ugledni vladari, kneževi, kraljevi, duksevi, plemići, koji su kao suvereni gospodari vladali organizovanim, nezavisnim državama, tj. Dukljom, Zetom, Crnom Gorom. Na taj način postaje besmisleno pitanje, jesu li ove države bile samostalne. Uzevši u obzir učešće vladarki i plemkinja u državnim poslovima crnogorske države postaje jasno zašto je ova tema postala važna za obradu, da nađe mjesto u istoriji Crne Gore i crnogorskog naroda. S druge strane, crnogorske plemkinje i princeze su se udavale za plemiće, kraljeve i vlastelu. Primjera radi, toliko je bilo udatih kćeri kralja Nikole Petrovića na evropskim dvorovima da su ga nazivali i tastom Evrope. One su to svakako, zavrijedile svojom ljepotom, mudrošću i plemenitošću. Ova tema se nametnula sama od sebe, još od sredine devedesetih godina, kada sam radio Duklyansko-zetske povelje (1985), zatim knjige — Crna Gora u doba Vojislavljevića (2007), Crna Gora u doba Balšića (2011), Crna Gora u doba Crnojevića (2018), kao i brojne druge publikacije. Ovdje želim istaći — ko još nije čuo za Kosaru i duklyanskog kneza Vladimira — Svetog? Upravo od Kosare počinje ova knjiga. Kosara (Teodora), kćerka makedonskog cara Samuila upisana je zlatnim slovima u istoriju Duklyanske države i njenu duhovnost. Kosara i Vladimir su bili predmet moga interesovanja još od 80-tih godina kada sam radio doktorsku disertaciju "Duklyansko-zetske povelje", koja je i objavljena kao knjiga pod tim naslovom. Svoje mjesto, ovi, upisani u vječnosti crnogorskoj, vladari, našli su mjesto i u mojoj knjizi Crna Gora u doba Vojislavljevića, te u još nekoliko radova. Rodonačelnik duklyanske dinastije Vojislavljevića - knez Stefan

Vojislav, bio je oženjen princezom, Samuilovom unukom Nedom, čije je ime dugo bilo nepoznato. Tek u novije vrijeme, zavrijedila je pažnju da se o njoj piše, jer je kao udovica ispisala povijesnu stranicu u kontinuitetu duklyanske — crnogorske nezavisnosti.

Posebno istaknuto mjesto u našoj istoriji pripada duklyanskoj kraljici Jakvinti od Barija, ženi kralja Bodina, a kćeri normanskog vlastelina Argirica iz Barija. Poslije Bodinove smrti, bila je vladarka duklyanske države. Pripisivali su joj nemilosrdnost prema protivnicima, u velikoj mjeri prema Ljetopisu popa Duklyanina, koji je bio više naklonjen sporednoj grani, Bodinovim rođacima. Naravno, ona je našla mjesto i u mojim knjigama Duklyansko-zetske povelje i Crna Gora u doba Vojislavljevića, a na osnovu sačuvanih dokumenata u dubrovačkom i vatikanskom arhivu. Posljednji duklyanski vladar - knjeginja Desislava, žena kneza Mihaila, morala je napustiti Duklju pred Nemanjinom rušilačkom okupacijom Duklje i sklonila se u Dubrovnik, zajedno sa barskim nadbiskupom Grgurom. O njoj, takođe, postoje sačuvana dokumenta u Dubrovniku, Zadru itd., što je našlo značajno mjesto i u mojim već pomenutim knjigama. Naišao sam nedavno na podatak da se u Kotoru pominje izvjesni Obrad Desislavin, poznati graditelj. Odmah me je ovo ime podstaklo na razmišljanje: moguće je da je on potomak Desislavin? Kako nije došlo do obnavljanja Duklyanskog kraljevstva postoji mogućnost da se Desislava iz Dubrovnika preselila u Kotor, gdje su duklyanski kraljevi imali svoj dvor, a to je bilo moguće jer je tada na upravu Zetu dobio Vukan, sin Nemanjin, koji je naslijedio duklyansku krunu i ostao katolik do kraja života. Poslije pada Duklje, pod Nemanjicima, jedino treba istaći kraljicu Jelenu Anžujušku, majku kralja Milutina, koja je bila zaštitnica katoličanstva u Zeti i koja je bila pod njenom upravom, obnavljala i gradila crkve i manastire na crnogorskom primorju.

Sredinom XIV vijeka nastupa period zetske dinastije Balšića. Jedna od specifičnosti njihove vladavine bila je ženidba, udadba i sklapanje prijateljstava sa okolnim vladarima i vlastelom. To je posebno bilo izraženo u vezi sa albanskim plemićkim porodicama. Tako je prva žena Stracimira Balšića bila kćerka Progona Dukadi-na; prva žena Balše II bila je kćerka despota Jovana Komnina od Valone, a druga Jelena, kćerka Radoslava Hlapena; prva žena Balše II bila je Mara, kćerka albanskog feudalca Nikite Topije, a druga Bolja, kćerka Koje Zakarije; Jelena, kćerka Karla Topije bila je žena Konstantina Balšića. S druge strane, Jevdokija, kćerka Đurđa Balšića, bila je udata za Esau dei Boundelmonte Acciajuoli despota Janine; kćerka Stracimira Balšića —

Alba, bila je udata za Đorđa Arianita; Voisava Balšić, bila je udata za Karla Topiju. Ovu praksu su nastavili i dinasti Crnojevići: Mara — Marija, Stefanice Crnojević, bila je kćerka Ivana Kastriota; prva žena Ivana Crnojevića Gojsava, kćerka Đorđa Komnina Arianita; Jelena, prva žena Đurđa Crnojevića, bila je kćerka Karla Musakija. Ovo su samo osnovni podaci, a u knjizi su dati svi do sada poznati detalji o ovim istaknutim crnogorskim vladarkama i plemkinjama. Sve su ovo podaci koji ukazuju na to da su crnogorske vlastelinske porodice održavale bliske rodbinske i prijateljske odnose s albanskom vlastelom, što nimalo nije čudno jer su često dijelili sličnu sudbinu i borili se protiv istih osvajača i neprijatelja, prije svih moćnih država kakve su bile Venecija i Osmansko carstvo. Prijateljske i rodbinske veze uspostavljali su crnogorski vladari i sa drugim vlastelinskim porodicama okolnih naroda. Tako je:

- Burad I Balšić oženio je Oliveru, kćerku kralja Vukašina 1364. (iz političkih interesa);
- Jelena Balšić, supruga Đurđa II Stracimirovića, bila je sestra srpskog despota Stefana Lazarevića

- Preudala se 1411. poslije smrti muža za Sandalja Hranića;

- Jelena, kćerka Balše III bila je žena hercega Stefana Vukčića;
- Vlaški vojvoda Radul oženio je na Cetinju Anu, kćerku Ivana Crnojevića;
- Jelisaveta Erico je druga žena Đurđa Crnojevića, a kćerka mletačkog patricija Antonija Erico.

Ovdje treba podsjetiti da je Jelena Balšić Lazarević Hranić, poslala svog sina Balšu III, na liječenje u Beograd kod ujaka, pošto je prethodno pozajmila novac od manastira Ratac, gdje je on i umro, a zatim predala Zetu na upravu srpskim despotima, a nešto ranije i grad Budvu, na upravu bosanskom vojvodi Hraniću. U tom burnom vremenu, Zeta je bila u kriznom položaju, sve dok na crnogorsku scenu nije stupila crnogorska dinastija Crnojevića. Zanimljivo je istaći da je Vidosava Balević iz Bratonožića do nedavno bila nepoznata, iako je ova Crnogorka svojom mudrošću, ljepotom, rodoljubljem i patriotizmom zavrijedila da bude carica, a da kod nas nije našla ni mjesto među "svijetlim grobovima".

Na kraju, moram da kažem da sve ono što je moglo da doprinese afirmaciji crnogorske žene, crnogorske države i naroda, do stjecanja nezavisnosti sve je to nekako postrance ostavljano, za neka "bolja vremena" a evo nadam se da polako u Crnoj Gori ta "bolja vremena" nastupaju. Zahvaljujući entuzijazmu pojedinaca ipak se probijaju određene teme i naravno, moram reći, da je na tom putu izuzetno bila bitna Matica crnogorska — glavni zaštitnik i promotor crnogorskog identiteta i kulture. Zahvaljujem se još jedanput promotorima Društvu "Montenegro" Zagreb i Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske jer su mi omogućili da danas ovdje mogu da mogu pred vama iznijeti povijesne podatke te svoje mišljenje i svoje stavove.

Za sam kraj promocije Danilo Ivezić iz knjige je pročitao riječi Mary Edith Durham:

Kad Crna Gora zagazi u rat, onda ratuje sav narod. I starci i žene i deca laćaju se oružja. Nijesu junaci samo Crnogorci nego i njihove žene. U posljednjem ratu palo je više stotina Crnogorki. One su učestvovala u svim bojovima, osim toga nosile su ranjenike i municiju. Kad su u podgoričku bolnicu donijeli i dvije ranjene devojkice, rekla je Engleskinja, Miss Durham, kraljici Mileni:

"Mislila sam, da u ženskom svijetu svojom plemenitosti i požrtvovnošću prednjači Engleskinja. Sad sam se uvjerila da su nas Crnogorke pretekle."

UDRUGA HRVATSKIH AFORISTA I HUMORISTA PREDSTAVILA NOVE KNJIGE

Tekst: Ivo Mijo Andrić; Fotografija: Bojan Radulović

U organizaciji Udruge hrvatskih aforista i humorista (UHAH) i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb, u Crnogorskom domu u Zagrebu 14.6.2024. godine predstavljene su dvije knjige Ive Mije Andrića. Radi se o zborniku "Abecedarijum bosanskohercegovačkih i hrvatskih aforista" pod naslovom "Riječi na djelu"; objavljenoj u nakladi UHAH i HKD "Napredak" iz Kreševa, i knjizi prikaza zbirki aforizama "Obrijani jezik" koju je objavila beogradska Izdavačka kuća "Alma".

Nakon uvodnih napomena moderatora Dražena Jergovića, urednika magazina UHAH, o pripremi zbornika i knjige prikaza govorio je autor knjiga Ivo Mijo Andrić. On je istaknuo da je u zborniku zastupljeno oko 400 pisaca aforizama i kratke misli koji su rođeni ili su djelovali u ove dvije susjedne države u posljednja dva stoljeća. Svi oni su predstavljeni izborom od nekoliko aforizama i misli te kraćim biografijama i bibliografskim podacima. Zbornik je tako obogaćen s više od dvije tisuće misaonih uradaka pisanih na različite teme iz svakodnevnog života, i dobra je osnova za šire istraživanje i izučavanje ove vrste književnog stvaralaštva na našim prostorima.

U knjigu prikaza zbirki aforizama "Obrijani jezik" uvršteno je pedesetak osvrti i prikaza koji su pisani u posljednjih petnaest godina i objavljuvani u časopisima i na internetskim portalima u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Srbiji, Makedoniji, Slovačkoj i drugim državama. Među prikazanim djelima nalazi se i veći broj antologija, almanaha, leksikona i zbornika aforizama koji su u proteklom godinama objavljuvani na prostorima bivše SFRJ. Uz prikaze tih djela i predstavljanje autora, u knjigu je uvršten i izbor više od 1000 njihovih aforizama i kratkih duhovitih i satiričnih misli.

Predstavljanje knjiga autor Ivo Mijo Andrić osvježio je čitanjem izbora aforizama zastupljenih poznatih književnika, koji govore o neiscrpnom bogatstvu ove vrste literarnog stvaralaštva na našim prostorima. Ono je dobra škola za buduće pisce i zapisivače kratkih misli,

kjih je sve više među pripadnicima mlade generacije. To je ujedno i garancija da će humor i aforistika biti i ubuduće važna sastavnica tradicije i kulture naših naroda i narodnosti.

U drugom dijelu promocije, svoje aforizme čitali su zastupljeni autori: Boris Nazanski, Živko Prodanović, Danica Majnarić. Ivan Bradvica i Dražen Jergović, koji je uz vlastite, pročitao i više desetaka aforizama i kratkih misli drugih autora zastupljenih u zborniku. Druženja uz aforizme nastavit će se na jesen novim predstavljajima knjiga i tribinama u organizaciji Udruge hrvatskih aforista i Društva "Montenegro".

CRNOGORCI U SABORU

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Edib Ahmetašević

Predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH) i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb održali su u četvrtak, 27. lipnja 2024. sastanak sa novoizabranim Saborskim zastupnikom Arminom Hodžićem, koji će u narednom mandatu u Saboru predstavljati crnogorsku, albansku, bošnjačku, makedonsku i slovensku nacionalnu manjinu.

Zastupnik Hodžić pozvao je Crnogorce u Sabor s namjerom da se dogovori model buduće suradnje te da iste upozna s budućim odrednicama Operativnog plana za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske. Hodžić je rođen 1996. godine u Zagrebu, a odrastao u Kozari Boku. Završio je Islamsku gimnaziju dr. Ahmeda Smajlovića nakon čega je odlučio upisati studij politologije na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Godine 2021. završava i prestižnu Londonsku školu za odnose s javnošću. Hodžić se kao kandidat grupe birača

kandidirao i na ranijim izborima (2020. godine), no u konkurenciji sedam kandidata za zastupnicu pet manjina tada je izabrana Ermina Lekaj Prljaskaj iza koje je stajala Unija Albanaca u Hrvatskoj. Uoči ovogodišnjih parlamentarnih izbora Bošnjaci u Hrvatskoj su postigli politički dogovor i po prvi put u 20 godina izašli zajedno s podrškom jednom kandidatu – Arminu Hodžiću.

Na sastanak u Sabor su, ispred crnogorske nacionalne manjine, došli:

- Prof. dr. sc. Dragutin Lalović, hrvatski znanstvenik, politolog i član Predsjedništva NZCH i Skupšine NZCH
- Bojan Radulović, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb te tajnik NZCH
- Alija Šukurica, član Predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb

- Nenad Bogdanović, član Predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb

Predstavnici NZCH i zagrebačkih Crnogoraca od domaćina su doznali da će on uskoro obavljati važne sastanke po pitanju Operativnog plana za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske, stoga je ovaj sastanak bio pravi trenutak da se, prije sastanaka s Vladom, crnogorska nacionalna manjina izjasni oko pitanja koja ona smatra prioritetnima, kako bi se onda te teme možebitno uvrstile u Vladin Operativni plan. Bojan Radulović je zastupniku Hodžiću iznio prioritete koje NZCH već godinama pokušava ostvariti:

- Prostor i sredstva za Crnogorski kulturni centar u Zagrebu, sa pripadajućom bibliotekom
- Jačanje prometnih veza sa Crnom Gorom u pogledu cjelogodišnjih redovnih aviolinija te omekšavanje krutih pravila autobusnog prijevoza
- Mjesto u Zagrebu (po mogućnosti upravo budući Crnogorski kulturni centar u Zagrebu) na kome bi bile dostupne tiskovine i knjige iz Crne Gore.
- Omekšavanje pravila u vezi školovanja i studiranja građana Crne Gore u Republici Hrvatskoj.

Radulović je zastupniku Hodžiću naglasio da je u ovom osjetljivom geopolitičkom vremenu, koje čini

prekretnicu u odnosima istoka i zapada, izuzetno bitno pomoći Crnoj Gori na njezinu putu ka euroatlantskim integracijama, te da hrvatska Vlada mora biti taj most između Podgorice i Brisela. U situaciji gdje određena regionalna sila na Balkanu pokušava Crnu Goru iskoristiti za vlastite interese i zadržati istu u geografskom, političkom i ekonomskom bespuću istoka, Radulović je apelirao da se mora iznaći načina da se u Hrvatskoj ostvare gore nabrojani prioriteti, glede Kulturnog centra u Zagrebu, lakšeg putovanja između dviju država te pogotovo olakšavanje školovanja i studiranja školaraca i studenata u Hrvatskoj.

"Nakon što ta mladost ovdje posvjedoči što je to zapad, i kako pod kišobranom Brisela to sve bolje funkcionira nego pod lovnim mrežama bačenima sa istoka, po povratku u Crnu Goru oni će u budućnosti revno i srčano raditi na približavanju svoje zemlje Europi, što bi trebao biti prioritetni interes i Brisela i Hrvatske", naglasio je Radulović.

Armin Hodžić je obećao da će po svim pobrojanim prioritetima učiniti sve što je u njegovoj moći, ali da Crnogorci moraju znati da je on predstavnik još četiriju manjina te je zamolio za strpljenje jer je predstavljajući čak pet manjina za jednog Zastupnika ipak velik i zahtjevan posao.

SUSRET ZA PAMĆENJE

Tekst: Ružica Mitrović Maurović

Popularno Umaško izletišće – Zlatorog, borova šumica na samoj obali mora, prelijep, topao, sjajno sunčan dan kao prva najava željno očekivanog ljeta, bili su idealna kulisa, baš kao zamišljena za prvi susret Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istre i Primorja.

Članovi udruga Crnogoraca pripadnika crnogorske nacionalne zajednice Istre i Primorsko-Goranske županije i njihovi prijatelji iz Peroja, Pule, Rijeke i grada domaćina Umaga, Buja i Novigrada, 26. maja sastali su se u ovom ambijentu na prvoj, kulturno – sportskoj manifestaciji da na tradicionalan, svečan način obilježe Dan nezavisnosti Crne Gore u obiteljskom okruženju, druženju, pjesmi, plesu i sportskim nadmetanjima.

Po dočeku gostiju i susretu s prijateljima, program se razvijao planiranim tijekom, te se nakon pozdravnog govora i dobrodošlice predsjednice Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag Ružice Mitrović Maurović, u ime organizacionog odbora i programskog vijeća, nakon okrijepe kavom i kolačima, krenulo s

sportskim natjecanjima.

Od ponuđenih, omiljene sportove učesnika lako je bilo prepoznati po prijavljenim ekipama, pa su se tako ženske učesnice prijavile za potezanje konopa i turnir nekada vrlo popularne igre "između dvije vatre", a muškarci su okupili ekipe za potezanje konopa i bacanje kamena s ramena. Ljubitelji "mirnijih" natjecanja zauzeli su pozicije za stolovima s kartama i šahovskim tablama. Najmlađi su se zadovoljili loptom, prostranom livadom, ljuljačkama i morem.

I bez pozornice, zvučnika i mikrofona obalom se zaorila crnogorska pjesma, zaigralo se kolo i recitiralo poeziju u bijelim rukavicama....

Kako bi dali mogućnost da svi sudjeluju u aktivnostima, organizirana je od dobrovoljnih priloga tombola, a svi sudionici susreta bili su prethodno pozvani da pripreme i donesu svoj učesnički doprinos za izbor najboljeg primjerka omiljenog crnogorskog tradicionalnog jela - priganice.

Vrijedne domaćice dale su si posla i petoročlana komisija oformljena od članica svih prisutnih društava nije imala lagan zadatak, ali s užitkom je kušala sve natjecateljske primjerke, i od gotovo jednako dobrih i ukusnih, ipak uspijela izabrati onu kojoj je dodjeljena svečana titula "Miss Priganica" iz vrijednih ruku i kuhinje Milunke Medojević. Naravno, nakon natjecateljskog dijela s degustacijom su nastavili svi učesnici.

Kao posebno iznenađenje dana domaćini su gostima organizirali posjet i vožnju u defileu petnajstak starih povjesnih vozila istarskog društva oldtimera "Amici Istra- Istria". Bilo je tu svih marki vozila od crnog mercedesa iz 1952 godine, cinquecenta iz 1968, alfi, dijana, žaba, fića i spačeka, od kojih najstariji crveni kabrio ford s drvenim kotačima iz 1929. godine, koji su se kao poklon domaćina i na njihov poziv, pridružili susretu.

Nakon okrijepe ručkom i kolačima, slijedila je dodjela nagrada i pobjednici svih sportskih natjecanja po pojedinim kategorijama dobili su zahvalnice, a kao posebnu nagradu – počasnu kružnu vožnju oldtimerima ulicama grada Umaga i okolice.

Na opće zadovoljstvo, pilot projekt - prvi susret Crnogoraca i prijatelja iz Istre i Primorja protekao je u dobrom raspoloženju, zabavnom okruženju, škljocale su fotografije, selfii, nije falilo priče, pjesme i smijeha, šetnje obalom, sunčanja, a poneko se i okupao...

Zasluga i pohvala za nesebičan doprinos i brigu da svi budu sretni i zadovoljni, napojeni i nahranjeni, posebno pripada članicama novoosnovanog programskog vijeća društva Crnogoraca " Bujština" Jovani Mašković, Slobodanki Čošković, Ilijani Trento, Jovani Vučević te njihovim suradnicama Refiji Martinović – Tini, Snježani i Sanji Čošković, Lidiji Medojević, bračnim parovima Rovčanin, Sijarić i Medojević - članovima društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Bujština" Umag.

Sa zaključkom da se želja organizatora (postavljena u programskim ciljevima udruge domaćina za slijedeće četvorogodišnje mandatno razdoblje - osmisliti upravo ovakve

aktivnosti koje bi okupile postojeće članstvo ali i privukle i aktivirale mlađe generacije u svoje redove, kako bi se osigurao, nastavio i održao kontinuitet rada naših zajednica) - svakako ostvarila, što najbolje potvrđuju sve čestitke i zahvale sudionika ideji i inicijativi organizatorima, oprostili smo se od učesnika s obećanjem na rastanku: neizmjero hvala, bilo je divno, vidimo se dogodine!

PROSLAVA DANA NEZAVISNOSTI CRNE GORE U SPLITU

Tekst: Milica Radojičić Mikulić

Zajednica Crnogoraca Split i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Splita organizovali su 21.05.2024. godine, proslavu Dana nezavisnosti Crne Gore u Splitu. Crnogorci i Crnogorke u dijaspori svake godine, s ponosom obilježavaju ovaj važan dan, čuvajući vezu koja ih spaja s njihovom domovinom.

Ove godine, proslava 18. Dana nezavisnosti bila je posebno svečana. U velikoj dvorani Gradske biblioteke Marka Marulića nakon prigodnih govora predsjednice Vijeća crnogorske nacionalne manjine grada Splita Ane Radović Kapor i predsjednice Zajednice Crnogoraca Split, Milice Radojičić Mikulić, predstavljena je zbirka pjesama "Ko li mi te brani" autorke Jelene Jovetić. Razgovor je vodila Milena Budimir, novinarka Slobodne Dalmacije, a stihove pjesmama koje su govorili poznati crnogorski glumci su puštene preko video bima. Zbirka pjesama posvećena je Crnoj Gori, a posebno hrabrim ženama koje su kroz istoriju

obilježile crnogorsko društvo i prenijele svoje vrijednosti na buduće generacije.

"Pjesme su posveta ženama Crne Gore, hrabrim ženama koje su i obilježile naše odrastanje i utkale posebne vrijednosti generacijama. Na kraju, to je dug Crnoj Gori i posveta je domovini, himna različitosti i jedinstva u multikulturalnosti Crne Gore. Ilustrovana je zlatnim vezom narodnih nošnja Crne Gore. Pored poznatih niti tradicionalne crnogorske nošnje, knjiga sadrži i poseban vizualni identitet Crne Gore - detalje drugih narodnih nošnji Bokelja, Bošnjaka i Albanaca Crne Gore, koji sa svojim zlatnim nitima čine Crnu Goru jedinstvenom i snažnom," kazala je Jovetić.

Ova proslava Dana nezavisnosti Crne Gore u Splitu nije samo sjećanje na istorijski trenutak, već i slavljenje bogate kulturne baštine i multikulturalnosti koja Crnu Goru čini posebnom. Nakon programa, u holu biblioteke, upriličen je i svečani koktel.

DOM JE TAMO GDJE JE PJESMA

Tekst: Milica Radojičić Mikulić

Povodom "Dana Grada Splita" i "Dana Europe" Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina grada Splita organizovala je dvanaestu po redu manifestaciju prikladnog imena: "Dom je tamo gdje je pjesma".

Centralna svečanost počela je u 19 sati u Hrvatskom Domu i bila je to posebna prilika da se promoviše kultura mira, zajedništva i kvalitetnog suživota. Predstavljen je bogat program, koji predstavlja jedinstven susret kulturnog stvaralaštva nacionalnih manjina prilikom kojeg su pokazali veliko bogatstvo kulturnih izraza te različitost tradicija. Nastupila su kulturna umjetnička društva manjina i to: Kulturno društvo Bošnjaka "Preporod" Split, Slovensko kulturno društvo "Triglav" Split, Srpsko kulturno društvo "Prosvjeta" pododbor Split,

"Crnogorske zore", zbor Zajednice Crnogoraca Split, Makedonsko kulturno društvo "Makedonija" Split, Rusko kulturno društvo "Izvor" i Zajednica Talijana Split.

Sva kulturna društva nacionalnih manjina grada Splita su se mnogobrojnoj publici predstavili kroz pjesmu i folklor svojih matičnih zemalja.

Kulturnu manifestaciju su pored publike svojim prisustvom uveličali predstavnici Splitsko-dalmatinske županije i grada Splita, te predstavnici Vijeća i predstavnika nacionalnih manjina koja djeluju na području grada Splita i Splitsko-dalmatinske županije, a na početku programa, prisutnima se prigodnim riječima obratio dr. Ivica Puljak gradonačelnik grada Splita.

NASTUP PJEVAČKOG ZBORA "MONTENEGRO" U SLOVENIJI

Tekst: Bojan Radulović; Fotografija: Jitka Syrinek

Članovi Pjevačkog zbora "Montenegro", vijećnici crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba te članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Montenegro Zagreb sudjelovali su 18.5.2024. u obilježavanju Dana nezavisnosti Crne Gore u Sloveniji, koje je u popularnom izletištu Žeje organiziralo Crnogorsko kulturno prosvjetno i sportsko društvo "Morača" iz Kranja.

Riječ je o proslavi 18. po redu Dana nezavisnosti Crne Gore, dana kojeg svi Crnogorci raseljeni po svijetu neizmjenno štiju i ponosno obilježavaju. Na ovogodišnjoj je proslavi, zbog zdravstvenih i inih objektivnih razloga, izostalo uobičajeno brojno sudjelovanje predstavnika crnogorskih udruženja iz Slovenije i Hrvatske, no zato je Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb odradio svoj nastup kako se i priliči, kao da sviraju i pjevaju pred prepunim gledalištem. Iz Hrvatske su još

došli i predstavnici Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeka, na čelu s njihovim cijenjenim predsjednikom Želimirom Novakovićem.

Članovi Društva "Montenegro" iz Zagreba su Društvu "Morača" Kranj donijeli pedesetak knjiga koje je nedavno izdala Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske naslova "Nema ig nasvijet", autora Vlade Četkovića. Posebnu je čast izdavaču i gostima iz Zagreba učinio i sam autor, Vlado Četković, koji je osobno došao na ovu proslavu, pa su tako svi zajedno obilježili Dan nezavisnosti Crne Gore.

Sve nazočne je u ime organizatora pozdravio Čedo Đukanović, predsjednik Društva Morača Kranj, uz zahvalu svima na dolasku. U ime Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore "Montenegro" Zagreb prisutne je pozdravio predsjednik Društva Bojan Radulović, istaknuvši višegodišnju uspješnu suradnju slovenskih

i hrvatskih društava. Radulović se slovenskim Crnogorcima zahvalio na pozivu i trudu koji su uložili u organizaciju proslave obilježavanja Dana nezavisnosti. Njihov trud nosi posebnu težinu jer, za razliku od Republike Hrvatske gdje postoji uređen sustav sufinanciranja i pomaganja nacionalnih manjina u ostvarivanju njihovih prava, u Sloveniji su manjine ostavljene da se financiraju kako god znaju i umiju. Tako je i ove godine proslave u Sloveniji opet pala na džep članova Društva "Morača" koji su, uz poneku donaciju, većinu troškova pokrili iz osobnih primanja.

Nakon Radulovićeve govora Đukanović je zapjevao na guslama, no u jednom trenutku su ga svladale emocije zbog tekućih teških događaja koji se odvijaju u Crnoj Gori, te je stao sa pjesmom i počeo liti suze. Prije nego što se uklonio sa pozornice prozborio je samo: "Zove me moja domovina, zove me..., ne mogu.". Uz povike ohrabrenja iz publike, i pokoji stisak ruke i zagrljaj u znak podrške, u narednom razdoblju uspio se pribрати te je ipak nastavio slaviti dan koji mu je svet, kao što je svet svakom Crnogorcu koji želi da mu je domovina slobodna, samosvojna i nezavisna.

Nakon gusli i muškog zbora društva "Morača" nastupio je Pjevački zbor "Montenegro" Zagreb, pjesmama: "Pomračina, cijelo selo spava", "Zeleni se Zoro, zelena livada", "Sejdefu majka buđaše", "Kad prošetam Crnom Gorom", "Tvoja noć i moja zora" i "Nide nebo

nije plavo".

Nakon nastupa okupljeni Crnogorci su zajedno ručali, nakon čega je skup završen; do idućeg susreta, kada se ipak očekuje veći broj uzvanika i gostiju, kao i izvođača koji će uveličati prigodu Dana nezavisnosti 2025. godine.

Put Pjevačkog zbora Montenegro Zagreb u Sloveniju je sufinanciran od strane Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

DOKUMENTARNI FILM VELJKA BULAJIĆA U CRNOGORSKOM DOMU

Tekst i fotografija: Bojan Radulović

U povodu nedavne smrti Veljka Bulajića, vjerojatno najvećeg redatelja kojega smo ikada imali, u sklopu programa "Dokumentarni film u Crnogorskom domu" Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore je odlučilo da u četvrtak 9.5.2024. prikaže i jedan dokumentarac kojega je snimio Bulajić, pod nazivom "Skopje '63".

Riječ je o filmu kojim je Bulajić cijelom svijetu pokazao kakve je posljedice na stanovništvo ostavio potres koji je 1963. godine u tadašnjoj Jugoslaviji razorio grad Skopje, glavni grad Makedonije. Tog dana, 26. srpnja 1963., više od hiljadu ljudi izgubilo je svoje živote, tri tisuće je ranjeno, a krov nad glavom izgubilo je između 120 i 200 tisuća ljudi. U potresu je uništeno 80 posto grada. Iako je u Jugoslaviji napravljen veliki broj dokumentaraca o potresu u Skoplju, produkcijski

najambiciozniji i izvedbeno najupečatljiviji bio je ovaj Veljka Bulajića. Već dan nakon potresa Bulajić je s dvojicom snimatelja dobio poziv da snimi njegove posljedice. I umjesto nekoliko dana, ostao je u Skoplju punih pet mjeseci i snimio fascinantno dokumentarac koji je prikazao fizičke i psihičke posljedice potresa, ali i otpornost i optimizam stanovnika Skoplja. Ovaj film ima mnogo zanimljivih i originalnih detalja. Prvo, u njemu vidimo mladog hrvatskog redatelja Krstu Papića koji aktivno glumi. On je tada Bulajiću bio tek mladi asistent na ovome filmu. Također, osim upečatljive emotivne note koja je kod dobrog dijela gledatelja u Crnogorskom domu izmamila suzu na oko, treba reći da u ovom filmu postoji vjerojatno jedan od prvih snimljenih nastupa poznate romske pjevačice Esme Redžepove.

Možda najfascinantniji detalj, s redateljskog i filmo-

filskog kuta gledašta, je onaj da u biti Bulajić koristi meta-filmsku tehniku kojom je postigao da gledatelj koji gleda film u stvari gleda građane grada Skoplja kako u tom istom filmu gleda sebe. Tom tehnikom je izgradio nevidljivi transtemporalni most između - prošlosti, odrađene stvarnosti, zauvijek prošle - i sadašnjeg trenutka u kojem gledatelj gleda film. U sadašnjosti, za gledatelja, potres nije na filmu. Potres je tu, "juče se dogodio", ljudi sa platna su živi, a njihove muke i nevolje žive sa gledateljem koji trenutno proživljava cijeli potresni događaj. Postupak prikazivanja filmskih protagonista koji onda postaju dijelom nove verzije filma upotrijebljen je već nekoliko godina ranije u dokumentarcu "Kronika jednog ljeta" (1961., Jean Rouch i Edgar Morin), koji je proglašen sedmim najboljim dokumentarnim filmom svih vremena na listi časopisa Sight and Sound. Ali, dok se u francuskom klasiku protagonisti susreću sa snimkama sebe tek u posljednjem dijelu filma, kod Bulajića je njihovo gledanje i reagiranje na viđenu strukturalnu okosnicu koja nosi čitav narativ filma od početka do kraja istog, te ga presudno obilježava.

Film "Skopje '63" osvojio je nebrojene nagrade u Jugoslaviji i u svijetu, od kojih se ističu:

- Grand prix "Zlatni lav" festivala u Veneciji
- Grand prix "Zlatna nimfa" festivala u Monte Carlu
- Grand prix "Zlatni klas" festivala u Valladolidu
- nagrada filmske kritike festivala u Cannesu
- nagrada za najbolji dokumentarni film na venecijanskoj Mostri
- nagrada UNESCO-a.

ŽENSKO TIJELO U OGLEDALU SLIKE

Tekst: Božidar Proročić; Fotografija: Dragi Savićević

Dimitrije Popović promovirao je svoju novu knjigu "Žensko tijelo u ogledalu slike" 9.6.2024. u foajeu Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu. Uvijek inovativan i originalan, Popović je promociji pridružio upečatljiv performans "Projekcija žive slike", kojime je htio pokazati da je umjetnička ljepota rođena iz duha, za razliku od oponašanja prirode, odnosno njezinog "pukog odraza u ogledalu". Performans je izvela Lucija Begić, hrvatska kandidatkinja na ovogodišnjem natjecanju za Miss svijeta, na kojemu je osvojila prvo mjesto u potkategoriji "sport".

Uz autora, o knjizi objavljenoj od strane Naklade Ljevak govorili su još i povjesničarka umjetnosti Mikica Maštrović i kritičar Antun Pavešković. Skupom je moderirala novinarka i televizijska urednica Zrinka Turalija. U knjizi Popović od Botticellijeve Venere do Koonsove Ciccioline na inovativan, vrlo analitičan

i posve originalan način progovara o ženskom tijelu kao stoljećima prisutnom motivu u djelima svjetskih umjetnika referirajući se i na svoja likovna djela s istim motivom.

Ono što ovo djelo čini vrijednim i posebnim autorovi su opisi odabranih autora i njihovih djela, od opisa načina na koji je djelo slikano, do kromatske analize, a sve u funkciji dočaravanja apstraktnog osjećaja koji pobuđuje žensko tijelo, jasno ističući razliku između prirodne i umjetničke ljepote.

Dimitrije Popović na pomno odabranim primjerima pokušava odgovoriti na ključno pitanje: zašto je akt kamen kušnje za svakoga slikara i zašto je tako produktivan pokretač umjetničke kreacije? Prateći različite prikaze ženskog tijela kroz vrijeme, autor ispisuje pravu malu povijest slikarstva od renesanse do danas.

LIRSKI FOTOGRAFSKI DOKUMENTARIZAM IZ KOGA ISIJAVA SVJETLOST

Tekst: Svetlana Mandić za Vijesti.me

Izložba fotografija Lidije Vukčević Vučurović otvorena je 18. juna u hotelu "Onogošt"

Lidijine fotografije nas privlače kao da su naše, jer ona stvara takve kompozicije koje izgledaju kao da su naše, kao da smo ih mi sami doživjeli. Ove će fotografije svakoga od nas podsjetiti na neke slične umne slike, uspomene koje smo već negdje vidjeli u prošlosti i pospremili unutar sebe", kazao je poznati umjetnik Dimitrije Popović u februaru ove godine kada je u Zagrebu otvorena izložba fotografija Lidije Vukčević Vučurović pod nazivom "Putositnice".

Da je Popović bio u pravu imaju priliku da se uvjere i Nikšićani, jer je u hotelu "Onogošt", u organizaciji Društva prijatelja i poštovalaca Nikšića i Nacionalne

zajednice Crnogoraca Hrvatske (NZCH) iz Zagreba otvorena izložba fotografija nastalih u prethodne dvije godine kada je autorka obilazila region, "hvatala" kadrove, istraživala nebesku svjetlost i trenutke pretvarala u vječnost.

Izložbu je otvorio dr Radovan Mijanović, predsjednik Društva prijatelja i poštovalaca Nikšića koji je istakao da se Vukčević Vučurović sa fotoaparatom intenzivno druži od 2012. godine i da je izložba u Nikšiću jedanaesta, koliko ih je do sada organizovano u Italiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori. Izložbom "Putositnice" autorka se "preusmjerila u jedan oblik lirskog dokumentarizma, iako je i dalje čvrsto usredsređena na istraživanje svjetlosti koje inače karakteriše njen fotografski stil".

Autorka, koja je rođena Zagrebčanka, kazala je da naziv izložbe aludira na istoimenu zbirku kraćih putopisnih zapisa Antuna Nemčića, hrvatskog pisca, objavljenu još 1862. godine. Kako je kazala, iako je egoizam oka fotografa dominantan, a svaki izabrani detalj je neka vrsta lične impresije koju, htjeli ili ne, namećete posmatraču, fotografije objavljivanjem postaju u neku ruku javna svojina.

Moderator večeri bio je dramski umjetnik Miro Nikolić koji je pročitao i nekoliko zapažanja Dimitrija Popovića o zagrebačkoj promociji "Putositnica".

Lidija Vukčević Vučurović, univerzitetska profesorica, književnica i fotografkinja, nikšićkoj publici se prvi put predstavila prije šest godina izložbom fotografija pod nazivom "Refleksije".

Do sada je objavila više od 20 književnih naslova, oko stotinu naučnih radova, piše kolumne za crnogorske novine i portale koje ilustruje svojim fotografijama, kao i knjige koje je objavila.

O njenim fotografijama govorili su i pisali Nikola-Mijo Vujošević, Dimitrije Popović, Tonko Maroević, Bogić Rakočević, Balša Brković...

MONOGRAFIJA VESKA S. PEJOVIĆA "CETINJE U 1000 SLIKA" (2009 - 2024)

Tekst: Božidar Proročić

Dugogodišnji kulturni promoter Cetinja, **Vesko S. Pejović**, kroz nemalo četiri decenije predanog rada uspio je da ispuni kulturološku, publicističku, književnu i humanističku prizmu grada pod Lovćenom. Njegova neumorna posvećenost i strast za očuvanjem i promocijom kulturnog nasleđa Cetinja transformisali su ga u istinskog čuvara duhovnog identiteta ovog historijskog grada. Kroz svoje bogato stvaralaštvo, Pejović je uspio da zabilježi i dokumentuje kulturni život Cetinja, od njegovih najvažnijih događaja do svakodnevnih trenutaka koji čine suštinu gradskog života. Njegove monografije i publikacije, inicijative i ideje prožete dubokim razumijevanjem historijskih, književnih i društvenih tokova, služe kao most između prošlosti i sadašnjosti, podsjećajući nas na važnost čuvanja kulturnog blaga za buduće generacije. Njegov rad nije samo dokumentaristički, već i inspirativan – kroz oči Veska Pejovića, svaki čitalac i posmatrač može doživjeti Cetinje na način koji osvjetljava njegovu bogatu prošlost i živopisnu sadašnjost. Tako je Vesko S. Pejović postao nezaobilazan simbol kulturnog identiteta Cetinja, mjesta gdje se susreću tradicija i modernost, stvarajući jedinstvenu sinergiju koja odražava dušu grada pod Lovćenom.

Cetinje, ono lijepo i drevno, sa brojnim kulturno-istorijskim spomenicima, ambasadama, bibliotekom, galerijama, muzejima, manastirom i crkvama, starim kućama, kafanama, trgom, parkovima, Lovćenom, snjegovima, dugama, jesenjim kišama, doktorima, humanistima i "cetinjskim oriđinalima", radostima, slikarima, intelektualcima, pjesnicima, muzičarima, folklorasima – svi ovi momenti su magičnim okom foto-kamere Veska S. Pejovića zauvijek "ulovljeni." Njegova monografija "CETINJE U 1000 SLIKA" (2009-2024) predstavlja veličanstveni prikaz kulturnog i historijskog značaja Cetinja, dokumentujući trenutke koji su oblikovali dušu ovog grada. Pejović je sa šahovskom, ali i filigranskom preciznošću drevnih majstora, sakupio sve te trenutke i publikovao ih u vrijednu monografiju koja služi kao trajni zapis o životu i duhu Cetinja. Njegove fotografije su svjedočanstvo vremena, zabilježene sa dubokim poštovanjem prema prošlosti i sviješću o značaju očuvanja

istorijskog nasleđa za buduće generacije. Kroz njegov objektiv, Cetinje oživljava u svim svojim bojama i oblicima – od veličanstvenih snjegova do melanholičnih jesenjih kiša, od veselog duha lokalnih "oriđinala" do tihe kontemplacije intelektualaca i umjetnika. Svaka fotografija je mali fragment u mozaiku koji prikazuje bogatstvo kulturnog i historijskog nasleđa ovog grada. Kako je rekao slavni **fotograf Ansel Adams: "Fotografija nije samo umjetnost – ona je jezik koji govori o stvarima koje ne možemo izreći riječima."** Ove riječi savršeno odražavaju suštinu Pejovićeovog rada. Njegove fotografije govore pričama o Cetinju na način koji riječi nikada ne bi mogle, hvatajući trenutke radosti, tuge, nostalgije i nade.

Vesko S. Pejović bio je uvijek prisutan, spreman da obilježi i zabilježi svaki dan i svaki san drevne Prijestonice. Njegov objektiv je neumorno pratio svaki događaj, pobjedu, poraz, snagu riječi i otpora, hvatajući duh Cetinja, ali i Crne Gore u cjelosti. Njegov rad je prožet dubokim osjećajem za trenutak, svaki kadar priča priču o postojanosti i bogatstvu kulturnog nasleđa ovog veličanstvenog grada. Plejada je onih čije fotografije krase ovu monografiju, čineći je bogatijim i raznovrsnijim prikazom života Cetinja. Pored Pejovića, sa svojim jedinstvenim pogledom i talentom, tu su i drugi autori koji su dali svoj doprinos ovoj vizuelnoj hronici. Među njima su **Jugoslav Belada, Lazar Pejović, Novak Abramović, Andrija Kasom, Igor Benić, Milivoje Adamović, Saša Mrvaljević, Maja Đurić, Đuro Čelebić, Milan-Baja Stanojević, Saša Kovačević, Marko Gardašević, Ljubo Vujović, Anđelo Marzano**, ali i mnogi drugi čiji su radovi našli mjesto u ovoj vrijednoj zbirci. Ova monografija, "CETINJE U 1000 SLIKA" (2009-2024), nije samo zbirka fotografija – to je svjedočanstvo o vremenu i prostoru, o ljudima i njihovim pričama. Kao što je jednom rekao slavni fotograf Anri Kartije-Breson: "Fotografija je u isto vrijeme prepoznavanje činjenice u djeliću sekunde i organizacija oblika koji izražavaju taj trenutak." Upravo tako, Pejovićeve fotografije i radovi njegovih kolega hvataju suštinu Cetinja, organizujući

te dragocjene trenutke u impresivnu monografiju koja će trajno čuvati duh i ljepotu ovog historijskog grada.

U samom uvodu monografije "CETINJE U 1000 SLIKA" (2009-2024) nalazimo izuzetne recenzije istaknutih crnogorskih intelektualaca **Marka Špadijera i Dimitrija Popovića**. Njihove recenzije, ispunjene dubokim kulturnim i umjetničkim razumijevanjem, daju ovoj monografiji poseban pečat i dodatnu dimenziju značaja i ne samo da obogaćuju ovu monografiju, već joj daju i dodatni sloj interpretacije i refleksije, omogućavajući čitaocima da kroz kulturno-umjetničku prizmu sagledaju djelo Veska S. Pejovića. Špadijer i Popović, svojim riječima i uvidima, čine ovu monografiju ne samo vizuelnim, već i intelektualnim blagom koje svjedoči o bogatom kulturnom nasleđu Cetinja i Crne Gore.

Marko Špadijer u svoj recenziji (izvod) koja nosi naslov "Cetinjska Šeherezadina priča u hiljadu slika" između ostalog ističe sljedeće:

"Pored svojih fotografija sakupio je slike brojnih svojih prijatelja i napravio je album crnogorskih prijestoničkih prizora iz života u posljednjih petnaest godina. Ljudi znameniti i važni, ali i manje poznati, nikad ravnodušni. Vesko Pejović i ovdje pokazuje svoj prirodu aktivnog sudionika u oblikovanju grada, sa idejama, emocijama, nikad ravnodušno. Ljudi znameniti i važni, ali i manje poznati, čine ambijent koji zapaza neumorni šetač. Oni imaju lik, ime, šalju poruke, naseljavaju njegov koliko realni toliko i iracionalni grad. Autor nastoji biti novinar, historičar, graditelj. On se intimisao sa gradskim pejzažom i sa ljudima na ulici. Cetinjski album je osvježen životom i ljepotom. Ne dozvoljava mu da se preda, da ostari. Nastoji da ga održivom mladim. **Ova neobična knjiga posjeduje moć da obradi svakog**

ko voli Cetinje."

Istaknuti crnogorski i hrvatski slikar Dimitrije Popović u svojoj recenziji (izvod) piše sljedeće:

"Biti predan svom rodnom gradu na način kako to čini i pokazuje prema Cetinju inženjer **Vesko Pejović** izniman je primjer posvećenosti koja se ovom prilikom potvrđuje njegovom luksuznom foto-monografijom "Cetinje u 1000 slika." Treba odmah napomenuti kako nastanak ove knjige nije rezultat kabinetnog rada na obradi zadane teme, već je knjiga nastala, bolje reći nastajala, u neposrednom, u doslovnom smislu riječi, autorovom svakodnevnom prisustvu i u svojevrsnom učešću u životu grada. Zato nije pretjerano reći da Vesko Pejović živi život Cetinja. Naravno, autor je svjestan kompleksnosti zadatka na što ga obavezuje bogata prošlost stare Prijestonice pa je u prigodnoj, sintezovanoj, formi neophodnog informativnog sadržaja u strukturi foto-monografije unio bitne činjenice o istorijatu grada. Svestrani angažman Veska Pejovića ogleda se u nizu projekata koji se tiču podjednako komunalne vitalnosti urbane cjeline, praktičnih rješenja pojedinih problema poput prometa ili afirmisanja kulturnog nasljeđa u obliku iniciranja spomen-obilježja za značajne ličnosti koje su ostavile trag u istoriji grada.

Knjiga "Cetinje u 1000 slika" (2009-2024) ne samo da predstavlja veličanstvenu foto-monografiju, već takođe prati bogat i složen historijski razvoj grada Cetinja, obuhvatajući period od XV vijeka pa sve do današnjih dana. Ovo monumentalno djelo je podijeljeno u nekoliko ključnih viševjekovnih perioda, omogućujući čitaocima da prate evoluciju i transformaciju ovog grada kroz različite epohe.

Periodizacija je detaljno obrađena kroz sljedeće vremenske okvire:

1450-1697: Ovo razdoblje obuhvata osnivanje Cetinja i rani razvoj grada. Cetinje postaje značajan kulturni i politički centar, reflektujući prve korake ka svom budućem značaju u historiji Crne Gore;

1697-1860: U ovom periodu, Cetinje doživljava intenzivan razvoj i postaje sjedište crnogorskih vladara iz dinastije Petrović. Grad se transformiše u duhovni i politički centar Crne Gore;

1860-1918: Zlatno doba Cetinja kao Prijestonice nezavisne Crne Gore. Ovo je vrijeme velikih reformi, kulturnog procvata i međunarodnog priznanja Crne Gore kao nezavisne države;

1918-1941: Period između dva svjetska rata donosi brojne izazove, ali i modernizaciju. Cetinje se prilagođava novim političkim i društvenim okolnostima, zadržavajući svoj kulturni značaj;

1941-1991: Tokom ovog perioda, Cetinje prolazi kroz teške godine Drugog svjetskog rata, poslijeratnu obnovu i socijalističku transformaciju. Grad postaje centar obrazovanja i kulture u socijalističkoj Jugoslaviji;

1991-2024: U savremenom periodu, Cetinje se suočava sa izazovima tranzicije, ali i sa očuvanjem svog bogatog naslijeđa. Grad se razvija kao kulturna i turistička destinacija, zadržavajući svoj jedinstveni identitet. Ova knjiga predstavlja neprocjenjiv izvor za sve one koji žele da dublje razumiju historiju, kulturu i duhovnost Cetinja.

Kroz pažljivo odabrane fotografije i prateće tekstove, "**Cetinje u 1000 slika**" oživljava prošlost i povezuje je sa sadašnjošću, osiguravajući da priča o Cetinju bude ispričana na najautentičniji način.

Vesko S. Pejović je monografijom "**Cetinje u 1000 slika**" (2009-2024) ostavio trajan pečat u historiji savremenog Cetinja. Monografija će predstavljati ne samo vrijednu arabesku sa 1000 slika, već i vremensku dimenziju za sve buduće generacije onog Cetinja koje je nastajalo i stvaralo se iz vizure foto-objektiva majstora.

Cetinje u 1000 slika

Cetinje – Fotografije koje prikazuju historijsko, kulturno i administrativno središte Crne Gore, sa njegovim značajnim znamenitostima i atmosferom koja odiše tradicijom.

Cetinjski šarm – Ciklus fotografija koje dočaravaju jedinstveni duh i atmosferu Cetinja, sa naglaskom na detalje svakodnevnog života šarmantnih građana i specifične cetinjske prizore.

Znamenitosti Cetinja – Fotografije koje prikazuju glavne atrakcije i historijske spomenike ovog grada, od manastira do muzejskih kompleksa.

Nacionalni park "Lovćen" – Slike koje oslikavaju prirodne ljepote i pejzaže Nacionalnog parka Lovćen, uključujući mnoge veličanstvene detalje.

Lovćen – Fotografije koje prikazuju veličanstveni vrh Lovćenasa Njegoševim mauzolejom i okolne pejzaže, sa posebnom pažnjom na prirodne i kulturne znamenitosti.

Njeguši – Ciklus koji prikazuje tradicionalno selo Njeguši, poznato po svojoj arhitekturi, kulturi i gastronomiji.

Ivanova korita – Fotografije koje prikazuju ovo popularno izletišta na Lovćenu, poznato po svojoj prirodnoj ljepoti i rekreativnim mogućnostima.

Nacionalni park "Skadarsko jezero" sa Rijekom Crnojevića – Slike koje prikazuju idilične prizore jezera i Rijeke Crnojevića, sa njenim mostovima i okolnim pejzažima.

Jesenje boje i parkovi – Fotografije dočaravaju ljepotu cetinjskih parkova i prirode tokom jeseni, sa bogatstvom boja i detalja.

Kiša – Ciklus slika u ovom poglavlju prikazuje Cetinje kišne dane, sa posebnim naglaskom na atmosferu, nebo puno kiše i odsjaje vode...

Cetinjsko sivilo – Fotografije prikazuju grad u sivoj paleti, naglašavajući njegovu jedinstvenu estetiku i atmosferu tokom maglovitih dana.

Snijeg – Slike prikazuju Cetinje prekriveno snijegom, sa zimskim pejzažima, građanima i prazničnom atmosferom. **Patriotski skupovi** – Ciklus dokumentuje razne patriotske skupove i događaje u Cetinju, prikazujući duh zajedništva i nacionalnog ponosa.

Život grada – Fotografije koje prikazuju svakodnevni život građana Cetinja, sa naglaskom na različite društvene i kulturne aspekte.

"KUD "Njegoš" – Slike u poglavlju prikazuju rad i nastupe Kulturno-umjetničkog društva "Njegoš", sa njihovim tradicionalnim igrama i nošnjama.

Zanimljivosti – Ciklus slika koji prikazuje razne zanimljive i neobične prizore iz cetinjskog života, sa fokusom na detalje i kuriozitet.

Veče slazi i miriše lipa – Fotografije dočaravaju večernju atmosferu Cetinja, sa mirisom lipa i specifičnom svjetlošću zalaska sunca.

Cetinjski šarm – Ciklus slika dočarava jedinstveni duh

i atmosferu Cetinja, sa naglaskom na detalje svakodnevnog života i specifične cetinjske prizore. Prikazana je šarmantna mladost Cetinja, karakteristični gradski pejzaži, šarene fasade starih zgrada, ulične scene i detalji koji ističu kulturni identitet i toplinu ovog grada. Takođe, tu su i portreti ljudi koji svojim prisustvom daju dušu ovom mjestu, kao i različiti događaji koji obogaćuju svakodnevnicu Cetinja.

Događaji – Fotografije prikazuju svakodnevni život građana Cetinja, sa naglaskom na različite društvene i kulturne aspekte, izložbe, promocije, tribine, ljude u njihovim svakodnevnim aktivnostima, pružajući uvid u bogatstvo društvenog života i kulturološku dinamiku grada. Takođe su prikazane različite generacije i njihovi međusobni odnosi, što doprinosi sveobuhvatnom portretu života u Cetinju.

ZNAČAJ VESKA S. PEJOVIĆA ZA GRAD CETINJE

Vesko S. Pejović je jedan od onih ljudi koji su rođeni pod srećnom zvijezdom, a srećne zvijezde njegovog rodnog grada vodile su ga kroz život. Kao kulturolog, promoter, inicijator i borac za ljepše i bolje Cetinje, Vesko Pejović ostavlja neizbrisiv trag u historiji i kulturi ovog grada. Njegov doprinos se ogleda u mnogim oblastima, uključujući publicistiku, projektovanje, dizajn, fotografiju, vajarstvo, arhitekturu i režiju, sa posebnim odnosom prema Cetinju i Crnoj Gori. Mnogi njegovi projekti i inicijative posvećeni su rodnom gradu, a malo je onih neimara koji su sa toliko ljubavi i posvećenosti dali svoj doprinos kao što je to učinio Pejović. Njegova kulturološka prizma je blistava a radovi koji su nastali pod njegovim nadzorom svjedoče o jedinstvenom spoju talenta i ljubavi prema rodnoj grudi.

Vesko S. Pejović svojom monografijom "**Cetinje u 1000 slika**" (2009-2024) ostavlja neizbrisiv trag u historiji savremenog Cetinja. Kroz objektiv svog foto-aparata, Pejović je dokumentovao i sačuvao esenciju grada, njegove ljude, događaje i prirodne ljepote. Njegov rad ne samo da služi kao vizuelna hronika jednog perioda u životu Cetinja, već i kao inspiracija za buduće generacije, pružajući im uvid u bogatu kulturnu i historijsku baštinu grada. Fotografije Veska Pejovića predstavljaju dragocjeni zapis vremena, doprinoseći očuvanju identiteta i duha Cetinja. Pejovićev pristup svakoj od ovih disciplina pokazuje njegovu svestranost i duboku povezanost s Cetinjem. Njegova publicistička djela prenose priče i historiju grada, dok projektantski i dizajnerski radovi obogaćuju njegovu arhitektonsku baštinu. Kao fotograf, Pejović je majstorski hvatao trenutke svakodnevnog života i značajne događaje,

dok su njegova vajarstva i arhitektonska misija trajna svjedočanstva njegove kreativnosti i vizije.

Njegov rad kao režisera donosi nove dimenzije u razumijevanju i prikazivanju crnogorske kulture i identiteta. Vesko Pejović je, kroz sve ove aktivnosti, neumorno radio na promociji i očuvanju kulture Cetinja, čineći ga prepoznatljivim i cijenjenim širom regiona. Zahvaljujući Vesku S. Pejoviću, Cetinje nije samo Prijestonica i centar Crne Gore, već i srce njene kulturne i historijske svijesti ali i savjesti. Njegova djela su ne samo umjetnički vrijedna već i emotivno sažeta, odražavajući ljubav prema gradu i ljudima koji u njemu žive. Vesko Pejović je istinski ambasador cetinjske kulture i historije i njegova kulturološka misija i dalje će trajati.

Na svom radnom stolu, među listovima koji nose težinu mojih misli i snova, zapisah:

"**Vesko Pejović** je svetionik duha i kulture Cetinja, nepokolebljiv čuvar tradicije i vizionar budućnosti. Njegov rad nije samo zbirka slika, projekata i tekstova; to je živa hronika jednog grada, utkana u svaku poru njegove historije i svakodnevnog života. Vesko Pejović je onaj koji sa nesalomivom ljubavi bilježi trenutke prolaznosti i pretvara ih u vječnost. Njegov objektiv ne hvata samo slike, već dušu Cetinja – sve ono što čini ovaj grad posebnim i neponovljivim. Njegov talenat i posvećenost čine ga neimarem koji, poput arhitekta, gradi mostove između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. U svakoj njegovoj fotografiji, u svakom skulptorskom djelu, u svakoj napisanoj reči, osjeća se puls Cetinja, grad koji diše kroz njegova djela. Vesko Pejović je bard vizualne umjetnosti, maestro čija je kultura prizma kroz koju svijet posmatra Crnu Goru. On je neustrašivi borac za ljepotu i identitet, arhitekta snova koji se materijalizuju u kamenu, metalu i papiru. Njegova monografija "**Cetinje u 1000 slika**" nije samo knjiga; to je testament ljubavi prema rodnom gradu, svjedočanstvo o jednoj epohi, zapis vremena koji će buduće generacije proučavati sa divljenjem i zahvalnošću. Vesko Pejović je poeta u srcu, umjetnik u duši i "ratnik" na poljima kulture i šaha. Kroz sve njegove projekte i inicijative provlači se nit nepokolebljivog duha, odlučnosti da se očuva ono najvrijednije – identitet i duša Cetinja. Njegova djela su kao zvijezde na nebu kulturnog pejzaža, osvjetljavajući put budućim generacijama, inspirišući ih da vole, poštuju i čuvaju svoju baštinu. On je umjetnik čije srce kuca u ritmu Cetinja i čiji rad će odjekivati kroz neke buduće vjekove, ostavljajući neizbrisiv trag u vremenu i prostoru. Vesko Pejović je ime koje će zauvek sijati na kulturnom nebu Crne Gore, ime koje simbolizuje ljubav, posvećenost i neizmjernu umjetničku vrijednost.

ISTORIJSKI GRIJESI EVROPSKIH POLITIKA: IZOPŠTENI I IZOPAČENI

Tekst: Lidija Vukčević Vučurović

Zagleda li se pažljivije u evropsku povjesnicu, bilo zapadnu, bilo istočnu, ona bi se mogla promatrati pod svjetlom trajnih i opetovanih grešaka.

Od Rimskog carstva do srednjovjekovnih krvavih obračuna gradova država, od građanskih u krvi stvaranih revolucija i Inkvizicije do jezuitskih pogroma, od nastanka kapitalizma i socijalizma i njihove zastrašujuće povijesne instalacije do najstrašnijeg od svih stoljeća, XX, koje nesmiljenom žestinom živi produženo i u trećem mileniju, od pojave fašizma i nacizma do globalnih satiranja u Velikom i Drugom svjetskom ratu, od kukavičkih nasilno stvorenih fašističkih vlada do logora smrti, od proganjanja Židova od Spinozina do Einsteinovog vremena do građanskih i domovinskih ratova, sve bismo mogli promatrati u svjetlu inicijalne teze koja se sama nameće, nije li historija čovječanstva samo historija namjernih i slučajnih pogrešaka, poroda tmine, individualne i kolektivne ludosti?

Povijest isključivanja

Naša bi se kultura, ili čak naša civilizacija, mogla čitati i kao kultura izopćavanja, povijest isključivanja.

Neću ticati istok, premda ne mogu reći da me se ne tiče, kao što to svesrdno i neuvjerljivo hoće naši euroljupci. Reći, mi ne pripadamo tamo, znači upravo suprotno: mi smo i te kako tamošnji.

Upravo mjesto s kojeg pišem, njegove srednjoevropske koordinate, uporno odbijaju svoju balkansku krčmu. A onda dođe američki gazda i naplati račun. Masno i krvavo. Usput održi lekciju - svi ste vi ista bratja - i prospe kredite da se bolje pomirimo. Za pedeset godina, ili prije, stvar se ponovi. I tako dalje, u nedogled.

No antika u koju se kunemo kao u svoju maticu i svoju matricu, bila je i ona izopćavajuća: robovi, žene, hetere, inovjerci, barbari, Trojanci, Kartazani, Rimljani. Svaka je žena u Ateni bila isključena iz prava, dakle iz duha, filozofije, umjetnosti. Svedena na heteru, žena je u najboljem smislu *morala* biti Ksantipa. Okamenjena u Veneru ili Niku Samotraku, ili u literaturi u Antigonu ili Penelopu, ona je samo *provodnik* muške volje, muškog

principa. Ne sjećam se da ijedan platonistički dijalog raspravlja o ženstvu. Na ženama je da šute o *bitnome*, to je njihova historijska zadaća.

Isključiti iz zajednice neistomišljenike ili prijestupnike, rano je načelo kršćanstva. Izopćenje započinje takoreći s pojavom kršćanstva, kad Posljednja večera markira izdajnika i s njim, čitavom jednom narodu priskrbiljuje dvostruku i proturječnu ulogu: mučitelja i žrtve, izopćavanja i izabranosti. Na izopćenosti, povijest gradi njegovu tragediju, na poslanstvu o izabranosti, on sam, svoju vlastitu mitologiju.

Katalog bezumlja

Crkva dominira zapadnom poviješću već dvije tisuće godina: ustanova se, uz sve krize, nije umorila, niti iscrpila. I sad proklinje svoje heretike, i sad isključuje inovjerce, anatemizira ateiste i tzv. agnostike. Je li itko pokušao popisati historijske greške Crkve, Istočne i Zapadne, u podjednako mjeri? Koliki bi bio taj katalog bezumlja?

Ja nikad neću moći razumjeti kako se ipak dugo mogla održati jedna nazovi kršćanska civilizacija koja nije ništa drugo nego sustavno isključivanje svih *drugaci-jih*, njihova negacija ili čak zatiranje - vidi kršćanske misije u Aziji ili Africi, na primjer. S druge strane, ta je ista civilizacija sazdana na apologiji boli i apriornoj krivnji, koje tako duboko proturječe temeljima života. Praksa Crkve, a s njom i njene povijesti «uljudivanja» u stvari je nekrofilna, destruktivna, nihilistična, i u krajnjoj instanciji mizantropska, jer ide protiv čovjeka i njegovih svojstava.

Dobro razumijem izopćenike, jer sam i sama bila mnogostruko izopćavana. Prvo, i možda najvažnije, nisam odrasla u duhu asimilacije kako se možda očekivalo od mojih roditelja, došljaka u novoj sredini, desetljeće iza Drugog rata. Kad se jednom požalio Danilu Kišu, da moji roditelji nikad nisu činili ništa da bi se stopili ili srodili s novom sredinom, uzvratio mi je: A zašto bi se trebali asimilirati?

Moji su djedovi bili slabi ili nikakvi vjernici, srodniji s

paganskim mnogobožtvom, koje im je namirivalo, makar utopijski, nikad namiren hedonizam. O roditeljima da i ne govorim, priznavali su samo kotač povijesti «koji sve valja, sve mrvi». Moj je otac gledao na kršćanstvo kao na kategoriju «koja će se morati nužno iscrpsti».

Proba za vlastitu vjeru

To nužno ne znači da ja nisam religiozna. Za pjesnika je poimanje divinskog načela jedno od krucijalnih: svatko tko proizvodi umjetnost i kaže da je ateist ili laže ili nije istinski umjetnik.

Neću zaboraviti osjećaj prikraćenosti kad su moji vršnjaci išli na Ponoćku a ja se pretvarala da spavam i ne čujem odjekivanja petardi i djevojački kikut. A onda s proljeća, kad se za Uskrs uredi kao paunovi i nose jaja na blagoslov. Stezalo me u grudima od gnjeva što i ja nisam s njima.

Nisam mogla slutiti da su iskušenja kojima sam bila izložena bila neophodna proba za vlastitu vjeru: onu koja odbacuje zajedničku groznicu vjere i crkve, naroda i zajedništva, boga i kanona, onu kaotičnu nauku koju su stvorili i smislili neki mudroslovi, uvjereni da prenose poruke bogočovjeka.

Ja se i sad, podjednako osjećam izopćena, kao u djetinjstvu, premda sam, priznajem i sama nešto radila na tome. Kad pokušam sagledati stvari hladne glave, dobro znam da sam i te kako izopćena i iz ove literature, ali u gotovo podjednako mjeri i iz onih drugih koje bi me mogle prigrliti.

Ja sam po definiciji inovjerkica, ona koja je od drugačije kulture, tradicije, jezika, iskustva, prakse. Što da vam kažem, ljudi koji me znaju od djetinjstva, redovito me pitaju, premda smo išli u iste razrede: Di si ti ono rođena, dole?

A je li neka prednost biti rođen gore, pitam ih s onom jezom čovjeka koji je rođen u najmasonskoj bolnici

u Zagrebu. A tko da takvima kao ja da pristupnicu u hram nacionalne fikcije? Ili im osigura status u malom i prenapučenom vrtu jednonarodne naše književnosti. I uostalom zašto, kad ima dovoljno dragovoljnih i rasno čistih pisaca himni i panegirika, čankoliza i gudača, romanoškrabala koji tretiraju svoje čitateljstvo kao da su se jučer opismenili, uvaljujući im modele svoje egzaltirane logoreične proze kao zadnju riječ beletristike.

Oni drugi pak, računaju, s obzirom da nisam rasla u okrilju *slatkok* pravoslavlja da ni tamo nisam ništa drugo no inovjerkica, prozelitkinja, jer uostalom, ja pišem rimski a ne bizantski, ja sam latinska djeva, što hoću, ne mogu se povratiti u stado sve zalutale ovčice.

Zadaća književnika

Izopćeni izopćavaju. I to je pravilo. Da bi održali što dulje ideju o ovoj pervertiranoj kulturi. Da mi, bez svoje krivnje ili volje, izopćeni, ne bismo imali pozicije, dakle moć, da ju prikažemo u svojoj njoj direrovskoj nakaznosti.

Jer zadaća je književnika da kazuje *bitno* prikazujući njegovu pravu prirodu. Tu je on, i više od filozofa, jer mu stoji na raspolaganju više figura, tehnika, stilizacija, obilniji rječnik, a ne strog i zadan u svojim logičkim prosedeima, kao u filozofskom kazivanju.

Stoga je književnik i slobodniji od filozofa. Budući da je shvatio smisao umjetnosti koji nadmašuje i pojedinačno i kolektivno iskustvo, ne libi se kazati za društvo da je smetlište, za kulturu da je kontejner otpadaka, a za novu ikonu civilizacije, informatiku, da je samo besmislena i opasna igračka koja će sutra zavladata duhovima, izravno u funkciji tzv. novog poretka.

Jer, hiniti realnost a biti virtualist u času kad otkucalo je pet do dvanaest na svim časovnicima odgovornosti, znači ili biti fatalist pa reći bit će kako bude, ili spašavati novom modom vlastitu gu*icu, jer se to jedino isplati. Ali, kad sespase, i ako se spase tolike gu*ice, što će biti s nama koji ispod obrazina imamo i obraze? Ili, drugačije rečeno, lice koje misli i prihvaća, čak i onda kad je osporavano, anatemizirano. Ono, ako i voli svoju muku, ne izopačuje niti isključuje ništa i nikoga.

No, neka se ne zaboravi, zar nije izopćenik, u historiji, brzo postajao onaj koji izopćuje, onaj što, da bi sablaznio, postaje izopačivanje samo? I nije li skaska o globalizaciji koja se provodi informatikom, jedna od najfatalnijih historijskih grešaka koju je čovječanstvo smislilo protiv sebe? Koja vodi izravno u samouništenje naših kultura i naše civilizacije.

HRVATSKI PARLAMENTARNI IZBORI (I)

Tekst: Dragutin Lalović

PREDIZBORNE DVOJBE^{1*}

Da vam nema mene, ko bi za vas glasao?!

Tim se riječima Vožd susjedne nam države, na masovnom skupu Srpske napredne stranke, početkom ove godine bestidno obrušio na svoju sljedbu u sadomazohističkoj seansi bez presedana. Bezobzirno je testirao granice lojalnosti svojih pristaša, sumnjičeći ih da u njima ipak možda titra koji tračak ljudskosti. Ne titra, naprotiv. Masovnim ushitom zbog izživljavanja kojemu su izloženi zorno su javno dokazali da im ne pada ni na kraj pameti da budu ponosni politički građani ili barem normalni ljudi. Kakav Vožd, takvi i sljedbenici! Bez njega, oni su ništa, s njima nikakvima i On je ništa! Dirljiva uzajamnost u kolektivnom samoponižavanju...

Neodoljiv primjer i za ovdašnjeg kandidata za Vođu, našega nadstranačkog predsjednika, u znatno blažoj ali ipak efektnej inačici rečene groteskne seanse. Početak kampanje u parlamentarnim izborima obilježila je, naime, konferencija za tisak nominalnog lidera Socijaldemokratske partije Hrvatske P. Grbina, koji je 15. ožujka obznanio da je svjestan da ne bi bio dobar kandidat za budućeg premijera, te odmah potom servilno predstavio Zorana Milanovića, svojeg pravog šefa, kao nositelja liste SDP-a u 1. izbornoj jedinici i dobitničkog kandidata za premijera. Milanović nije pritom morao izriječom kazati što i srpski samodržac, ali smisao operacije gaženja SDP-a nikome nije izmakao: evo mene,

1 *Prvi dio ovog teksta, pod podnaslovom "Predizborne dvojbe", prvotno je objavljen u digitalnom izdanju lista "Telegram" (<https://www.telegram.hr>), 11. travnja 2024, kao prilog raspravi o parlamentarnim izborima koju je taj list pokrenuo. Prilog se može naći na linku, pod neobičnim uredničkim naslovom:

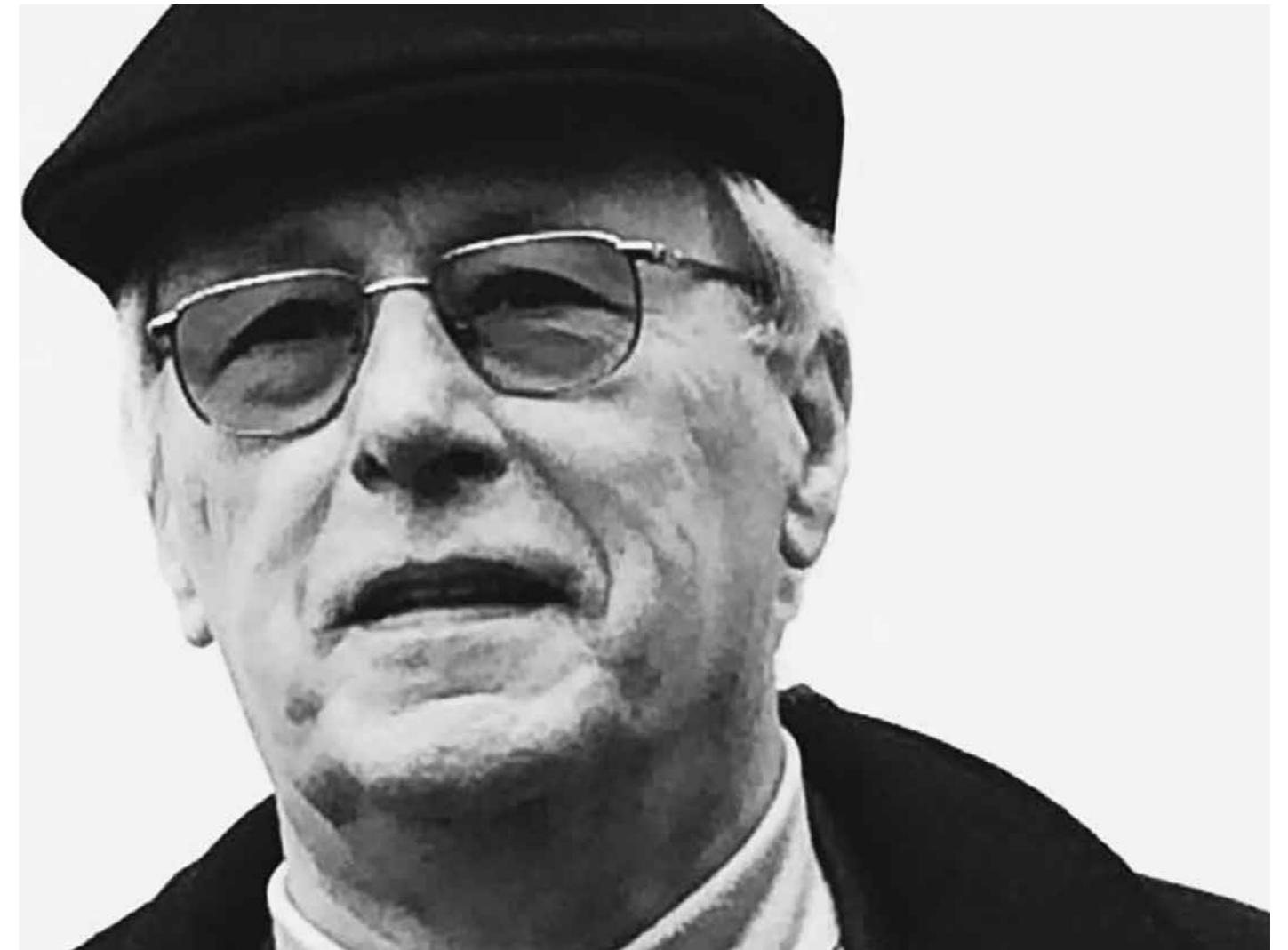
<https://www.telegram.hr/komentari/stvari-nisu-kakve-vam-se-čine-plenković-je-europski-prinudni-upravitelj-hrvatske-države-a-milanović-politički-hazarder-huškač-i-demagog/>. Ovdje se objavljuje, uz stanovite dopune, kao prvi dio šireg teksta, čiji će drugi dio, pod podnaslovom "Postizborni izazovi", biti objavljen u sijedećem broju našeg "Glasnika".

jer da nema mene, tko bi za vas glasao! Kada se zatim u svojstvu spasitelja trijumfalno predstavio Glavnom odboru SDP-a bio je dočekan s mazohističkim ushitom vodećih socijaldemokrata, nesvjesnih da dokidaju i posljednje tragove svojeg političkog subjektiviteta. Ako su baš poželjeli Milanovića za svojeg kandidata, zaboravljajući kakvu je grdnu štetu nanio toj stranci u prošlosti, mogli su barem sačuvati privid demokracije i na sjednici vodstva stranke svečano, formalnom odlukom, promijeniti svojeg kandidata za premijera. I tako dokazati i sebi javnosti da su samosvjesna politička stranka, a ne žalosna sljedba začarana lažnom karizmom jednog političkog hazardera.

Sličnosti ne smiju prikriti temeljnu razliku: srpski sve-moćni Vožd je u pravu, bez njega njegova ogromna sljedba (navodno čak 700.000 članova) doista nema nikakvog "korijena u narodu"; hrvatski nejak pretendent na Vođu ima pak posla sa Socijaldemokratskom strankom, koja je postojala i vladala prije njega, a preživjet će, vala, i nakon njega.

Još je jedna začudna sličnost, kolikogod srpski slučaj bio nesravnjivo drastičniji od hrvatskoga. Naime, u srpskom slučaju predsjednik države uključuje se, kao nositelj stranačke liste na ponovljenim lokalnim izborima za Beograd (!), premda u njima, prema Ustavu, ne bio smio sudjelovati (kao što se prethodno uključio i u nacionalne parlamentarne izbore, premda ni u njima nije smio sudjelovati). U našem slučaju pak, nadstranački se poglavar države uključuje u parlamentarno izbornu natjecanje, štoviše kandidira se za premijera, premda ne samo da nema pravo da u tom međustranačkom natjecanju sudjeluje, nego se u tom natjecanju premijera uopće i ne bira, nego se, dakako, bira zakonodavno predstavničko tijelo.

Na takvo očigledno kršenje Ustava smjesta su upozorili svi najugledniji hrvatski ustavni pravници i uzbunili demokratsku javnost. Vjerojatno najoštriji među njima bio je naš vodeći ustavni pravnik Branko Smerdel, koji je ustvrdio da je takvo kršenje temeljnih ustavnih načela moguće valjda samo u Sjevernoj Koreji. Ni politolozi

nisu ustuknuli pred izazovom, pa je tako istaknuta politologinja Mirjana Kasapović žestoko ocijenila da je posrijedi "pakt pučističke hunte koja je odlučila na vlast doći neustavnim sredstvima".

Oglasila se i Matica hrvatska, upozoravajući javnost da predsjednik Republike "ne smije zastupati stranačke interese, a kamoli ući u političko natjecanje za Hrvatski sabor na listi jedne političke stranke". Takvim je ponašanjem "predsjednik Milanović prekršio Ustav RH te ga pozivamo da povuče svoju nepromišljenu odluku ili mora biti sankcioniran po važećim hrvatskim zakonima" ("Izjava Glavnog odbora Matice hrvatske", 1. ožujka 2024.).

Pravorijek je Ustavnog suda bio očekivan: Zoran Milanović ima pravo sudjelovati u stranačkom parlamentarnom natjecanju samo ako prethodno da ostavku na položaj predsjednika države, a SDP-u se zabranjuje da ga, ako to ne učini, u izbornoj kampanji promovira kao kandidata za premijera.

Ne dajmo se impresionirati igrokazom koji nam je potom smišljeno priredio Milanović, u tobožnjoj usplahirenosti zbog navodno nepravedne odluke Ustavnog suda, koja

ga sputava u njegovoj misiji spašavanja Hrvatske. Odbio je da se povinuje pravorijeku Ustavnog suda samo zato da bi posve delegitimirao, ionako dobro okrnjeni, javnopravni autoritet tog suda, a preko toga prokazao i cijeli postojeći ustavni poredak kao u temelju truo i neodrživ. Naoko nekontrolirani uličarski rječnik, kojim je iz svojeg privatnog čeifa počastio ustavne suce, doista je najkraći put da se bez ikakve argumentacije, huškanjem i demagogijom postojeće stanje diskreditira kao vladavina kriminala i samovolje.

S takvim se navodno "užasnim stanjem", za koje je isključivo kriv HDZ općenito, a Plenković posebice, može primjereno uhvatiti u koštac samo pravi politički vođa, kao utemeljitelj nove hrvatske republike (koja je, uzgred budi rečeno, po njegovoj računici, treća, premda može biti tek četvrta, s obzirom na to da je prvi predsjednik prve hrvatske republike bio Vladimir Nazor, a ne Franjo Tuđman).

Ubogi ustavni suci ništa ne shvaćaju, mniju praznim pravnim mudrovanjem sputati samopromociju ZM za pukog premijera, kao da je njemu do toga. Već je bio predsjednik Vlade i nije mu se svidjelo, dozlaboga mu-

čan i dosadan svakodnevni posao, prepun kompromisa, natezanja i ustupaka. Kao čovjeku s višom nacionalnom misijom na njemu je da izabere hoće li biti svemoćni predsjednik nove republike, pa da pritom, kao njegov srpski pandan, na položaju premijera ima tehničko lice, neku svoju krotku i podatnu dušicu poput srpske "premijerke" Ane Brnabić. Tako bi imao svu vlast, a bez ikakve operativne odgovornosti! Ili će se ipak odlučiti da formalno preuzme premijersku funkciju, ali da se pritom "ne miješa u svoj posao", nego da sve operativne poslove delegira na nekog svojega odanog i radišnog povjerenika (po uzoru na Račana, koji je gnjavuvažu povjerio "zamjeniku premijera" Goranu Graniću). Već je to bio učinio s "prvim potpredsjednikom" Vlade Čačićem, pa što da ne pokuša ponovno?

Pouka je nedvosmislena: ovo nisu obični, rutinski parlamentarni izbori s poželjnom smjenom vlasti nego upravo povijesni – ako nas pretendent za nacionalnog vođu ne spasi od strahotne vladavine HDZ-a, nitko nas spasiti neće.

Kontinuitet koruptivnog modela vladanja

Na ovom bih se mjestu htio nadovezati na sugestivan dijaloški predložak Dživa Đurovića u "Telegramu" (vidi: "Milanovićeve mane nisu važnije od prilike za epohalni poraz HDZ-a. No, neće biti lako živjeti ponovno s njim na vlasti"), čija se analiza ovih parlamentarnih izbora zasniva na teorijskoj pretpostavci koju u cjelini smatram odlučujućom: HDZ je ključni strukturni politički problem hrvatskog društva i države.

Polazeći od te pretpostavke, autor nas nastoji uvjeriti kako je Milanović ključni akter izborne pobjede nad HDZ-om, kao nepodnošljivom "koruptivnom hobotnicom" koja u korijenu onemogućuje pravnu državu i autonomno građansko društvo.

Da bi to dokazao, autor nudi dodatnu, a zapravo glavnu tezu koja plijeni svojom jednostavnošću: "HDZ su lopovi, a ovi drugi nisu".

Razmotrimo li pažljivo tu tezu, moramo zaključiti da je posrijedi poluispravna generalizacija. Njezina funkcija i nije argumentacijska nego retorička. Naprosto nije moguće doista misliti da su svi hadezeovci lopovi, a da svi ostali politički akteri to nipošto nisu. Ne može se ipak osporiti da je teza efektna i služi polemičkoj svrsi mnogo uvjerljivije nego kada bi se u istinoljubivoj verziji ustvrdilo da su hadezeovci mnogo veći lopovi od "ovih drugih".

No ovdje nije riječ o poštenim Račanu i Budiši, koji su 2000. hametice porazili korumpirani HDZ, koga je

ogorčeni hrvatski elektorat kaznio zbog kriminogene pretvorbe i privatizacije te posvemašnje privatizacije vlasti. Analiza, mnogo konkretnije i aktualnije, zapravo upućuje na zaključak da je Milanović, usprkos svim njegovim manama, pošten političar nedotaknut korupcijom.

Nažalost, nije tako. Dovoljno je spomenuti samo jedno ime: Tomislav Saucha. O tome se sve zna, ali vrijedi podsjetiti: Saucha je bio Milanovićev šef kabineta i najbliži suradnik, dok je SDP bio na vlasti (2011-2015); pronevjerio je čak pola milijuna kuna iz blagajne Vlade, pri čemu se opravdano sumnjalo da to nije mogao učiniti bez znanja svoga ortaka na položaju predsjednika Vlade. Isti je taj lik, zbog svojih "zasluga" bio zatim izabran za zastupnika. Dok je još bio u sudskom postupku pod optužbom za pronevjeru, odigrao je u dramatičnoj sjednici Sabora u proljeće 2017. odlučujuću ulogu, jer je samo njegov glas presudio da se održi prva Plenkovićeve Vlada. Bio je očigledno kupljen ili ucijenjen.

Nema ovdje smisla podsjećati na afere iz ere Milanovićeve Vlade, neka bude dovoljno spomenuti ministra gospodarstva Ivana Vrdoljaka, koji se zlorabeći svoju funkciju do grla bio uvaljao u mutne poslove, napose u energetskom sektoru. Kao lider HNS-a premrežio je svojim stranačkim kadrovima ključne agencije i tvrtke, pa je čak i notornom Milanu Bandiću umnogome osporio "ugled" najkorumpiranijeg političara u zemlji. Takvog će klijentelističkog političara, kojega je Milanović omogućio i podržavao, kasnije "preuzeti" Plenković, kada je zgošnjom trgovinom spašavao svoju Vladu nakon razlaza s Mostom u proljeće 2017.

Između Milanovića (2011-2015) i njegova prethodnika Sanadera (2003-2009) kao i njegova sljednika Plenkovića (2016-2024) ne postoji diskontinuitet u korupciji kao načinu vladanja i zlouporabe vlasti (uz dva kratka i slabašna protukorupcijska *intermezze* s Vladom Jadranke Kosor, 2009-2011. i koalicijskom Vladom Tima Oreškovića, 2016).

Ipak postoji i primjer diskontinuiteta, čija se važnost ne može precijeniti. Nijedna se hrvatska vlada prije Plenkovićeve koalicijske vlade s Mostom nije usudila ni pomisliti a nekmoli provesti veoma riskantno i čak opasno oslobađanje države od privatne svemoći nedodirljivog Gazde Ivica Todorića, koji je desetljećima ekonomski gospodario Hrvatskom, s koruptivnim pipcima u svim relevantnim strankama i uz potpunu podršku svih vladajućih garnitura. Kao što znamo i još osjećamo, famozna "afera Agrokor" izazvala je upravo tektonske potrese u hrvatskom društvu i njezin se konačni rasplet još iščekuje. Suočena s golemim izazovima, silnim otporima i još većim nerazumijevanjima, koalicijska Vlada

HDZ-a i Mosta se raspala. Najveći otpor ovom golemom antikorupcijskom pothvatu očekivano je došao iz struktura HDZ-a i represivnih i pravosudnih aparata države, koje su bile duboko interesno povezane i koruptivno umrežene u Todorićev imperij. Još neučvršćen kao lider HDZ-a Plenković nije odolio pritisku, pa je spašavajući živu glavu izveo niz iznudenih i sumnjivih političkih operacija (od pučističkog izbacivanja ministara Mosta iz Vlade, preko koruptivnog sprječavanja izglasavanja nepovjerenja Vladi, do veoma mutnih kombinacija s Vrdoljakovim ostatkom ostataka HNS-a i Bandićevim "žetončićima" u održanju krhke saborske većine).

Slučaj Agrokor je poučan i gotovo perverzian, jer je pokazao ne samo koliko je tegobno i opasno izravno političko suočavanje s visokom korupcijom, nego i to koliko smo mentalno korumpirani kada se u medijskim kampanjama i javnom mnijenju uspjelo nametnuti uvjerenje da su korumpirani upravo oni koji se bore protiv korupcije.

Prijeporni Milanović

Slijedimo li dalje Đurovićevu analizu nailazimo na ovakvu prosudbu: "Za premijera ćemo izabrati čovjeka koji uopće nije sretno rješenje za Hrvatsku". Da li ćemo ga izabrati nije sigurno, ali je izvjesno da to ne bi bilo "sretno rješenje za Hrvatsku". Ili još: "neće biti lako živjeti s ovakvim Milanovićem ponovno na stvarnoj vlasti".

To je doista najmanje što se može reći. Kojem je to hrvatskom građaninu lako živjeti s ovakvim Milanovićem kao poglavarom države? Čovjekom koji je bio loš premijer (jer je premalo radio) i još gori predsjednik Republike (jer previše priča)...

Najdojmljiviji dio Đurovićeve analize portretiranje je Milanovića kao svađalačkog i teškog karaktera, s primjerenom oštrom kritikom niza njegovih "problematičnih političkih stavova", sve do "posve promašenih poteza, izjava i procjena oko rata u Ukrajini". S tom se kritikom u cijelosti slažem, s time da bih bio skloniji Milanovićeve vanjskopolitičke ocjene i poteze oštrije osuditi, a ne samo kao "zabrinjavajuće", kako to Đurović obzirno čini.

No uza svu obzirnost, Đurović Milanovićevo stajalište spram velikoruske agresije na Ukrajinu s punim pravom ocjenjuje katastrofalnim, a njegovo uskraćivanje podrške ugroženom ukrajinskom narodu upravo štetnim. Sve je to točno, ali se ovdje u glavnoj ulozi na sceni pojavljuje još jedan naš politički lik, hrvatski premijer Andrej Plenković, jedan od najodlučnijih europskih državnika u podršci Ukrajini (čuvena je njegova izjava

kad je krajem 2016. posjetio djelomično već okupiranu Ukrajinu: "Krim je Ukrajina!"). Milanović se na kapitalnom pitanju Ukrajine, koja se uz aktivnu, premda još ne i dovoljnu, podršku cijelog Zapada, a prije svega Europske unije, herojski opire nasrtaju putinovskog velikoruskog imperija, izravno i upravo skandalozno suprotstavlja Plenkoviću, koga se čak usuđuje denuncirati kao "ukrajinskog špijuna" "Petrušenka". Pritom ne mislim da bi zauzvrat Milanovića trebalo optužiti da je kagebeovski igrač, premda je njegova opsesija ruskom nepobjedivošću naprosto sramotna. Ključna je Milanovićeve odgovornost s kojom on u pozi uskogrudnog hrvatskog suverenista tvrdi da rat protiv Ukrajine "nije naš rat" i da spram njega Hrvatska treba zadržati poziciju neutralnosti. A budući da Europska unija u svakom pogledu pruža moralnu i političku podršku te materijalnu i vojnu pomoć Ukrajini, Milanović se izričito eurofobno ograđuje i od europske zajednice naroda.

Koliko je rat protiv Ukrajine upravo naš rat, mogu drastično posvjedočiti sumanuta geopolitička razmišljanja ruskog analitičara Mihaila Leonidoviča Hazina (u videointervjuu koji je 5. ožujka 2024. objavila bjeloruska agencija Belta). Hazin smatra da će se nakon uspješne ruske operacije u Ukrajini neminovno raspasti Europska unija, a potom i preokrojiti državne granice u istočnoj Europi. Konkretnije, Hazin najavljuje nužnost likvidiranja Hrvatske, u korist teritorijalnog presizanja ruskih prijatelja u našem susjedstvu, Mađarske i Srbije.

"Mađarska je već jasno objasnila što želi. Transilvaniju i dio Zakarpatske oblasti. Ali ima još jedan sićušan detalj. Orban otvoreno govori da je Mađarska oduvijek pomorska država. A za izlazak Mađarske na more potrebno je likvidirati Hrvatsku. Ja vam mogu reći da će, posljedično, nakon raspada Europske unije, Mađarska i Srbija odlučiti da Hrvatsku treba likvidirati... kopneni dio (Hrvatske) sa sjevernim izlazom na more zauzet će Mađarska, a obalni dio... zauzet će Srbija. I to je to. Nikome se ništa neće dogoditi" (sic!!!).

Nije da nismo upozoreni što će nam se dogoditi.

Milanovićeve protukrajinske i eurofobne egzibicije malo je nazvati štetočinskim, one izravno ugrožavaju sam opstanak hrvatske države. Na sreću nitko ih ozbiljan u Europi ne shvaća ozbiljno, ali je nesreća u tome da je za njegove demagoške poruke prijemčiv najprovincijalniji euroskeptični i tzv. domoljubni dio domaće javnosti. Određenije, kao prkosni čuvar hrvatske suverenosti protiv presizanja bezdušne briselske eurokracije Milanović se nametnuo kao popularni lider i prvak šire shvaćenog domovinskog pokreta (koji obuhvaća i znatan dio HDZ-a, a ne samo bivše hadezeovce u

Domovinskom pokretu, kao i protuglobaliste u Mostu). Najodređenije, popularnost je izgradio prvenstveno time što se nametnuo kao protuteža Plenkoviću, mrskom "briseljskom čati", a zapravo europskom prinudnom upravitelju hrvatskom državom.

Naš izbor nije jednostavan

Naš izbor doista bi bio jednostavan kad bi se mogao svesti na opredjeljivanje za ili protiv HDZ-a. Perspektiva se, međutim, bitno mijenja kad se izbor konkretizira i personalizira u dilemu opredjeljivanja između Milanovića i Plenkovića.

Čim to učinimo, odjednom se problem silno usložnjava. Štoviše, nitko ne može biti siguran nije li glas za Milanovića zapravo glas za HDZ, a glas za Plenkovića glas protiv HDZ-a! Kako je to moguće? Tako što postoje dvije raznorodne orijentacije i grupacije unutar samog HDZ-a: manja i slabija, uljuđena, centristička, proeuropska, ali i mahom korumpirana, s jedne, i izvorna i jača, ideološki radikalna nacionalistička, često i čisto šovenska, a uvijek revanšistička, napose spram srpskog korpusa u našoj zemlji općenito, a Milorada Pupovca posebice.

Ovu paradoksalnu dilemu veoma je efektно izrazio Dežulović u "Novostima" kada je uočio da "Milanović se nasuprot Plenkovića... ispostavlja kao hadezeovac s dna kace". Budući da je Milanović "HDZ prije Plenkovića i Sanadera, izvorni Tuđmanov HDZ", mora se zaključiti kako "Hrvatska nema izbora" ili kako se ovi parlamentarni izbori "ispostavljaju kao klasični HDZ-ovi stranački izbori".

Valja razumjeti višegodišnju Milanovićevu lukavu operaciju podriivanja Plenkovića. Sve do prije nekoliko mjeseci, Milanović se dovoljno prepoznatljivo obraćao upravo radikalističkom desnom krilu HDZ-a nudeći im se kao njihov glasnogovornik i zaštitnik od odrođenog "briseljskog čate". U tom smislu najindikativniji primjer su Milanovićevi bjesomučni napadi na Pupovca, koji su melem za uši tvrdokornih hadezeovaca (čitaj: Karamarka) i cjelokupne hrvatske desnice.

Uvažimo: dok Plenković blisko politički surađuje s vjerojatno najboljim među Srbima, s našim uglednim intelektualcem i sveučilišnim profesorom Miloradom Pupovcem, dotle Milanović srodnu prijateljsku dušu nalazi u šovinističkom liku provincijalnog kabadahije, mrzitelju svega bosanskoga, Miloradu Dodiku ("za nas je Sarajevo Teheran"). Tko se dvoumi između Milanovića i Plenkovića, može svoje dvojbe najlakše otkloniti opredijeljujući se između dva posve neusporediva Milorada.

Kada vrednujemo bilancu Plenkovićeva rada kao predsjednika HDZ-a i predsjednika Vlade (od 2016) tada se upuštamo u ocjenjivanje uolikoj je mjeri ispunio svoj znani početni projekt da je došao "promijeniti HDZ da bi promijenio Hrvatsku". Što je, dakako, značilo priznanje da bez promjene tadašnjeg HDZ-a nikakve promjene hrvatskog društva i države nisu moguće. Nije nikad detaljnije objasnio što pod time misli, ali je osnovna ideja ipak bila lako prepoznatljiva: kroz neutralizaciju ideološkog radikalizma preobraziti HDZ u modernu demokratsku konzervativnu stranku.

Znamo da mu je bio potreban cijeli prvi mandat da strpljivo suzbija i politički porazi stranačku tvrdu desnicu (Hasanbegović, Brkić i *tutti quanti*). Znamo i da je jedva politički preživio, da mu je većina u državnoj vlasti i samoj stranci stalno visila o koncu.

Ali možda previdamo koliko je njegov početni politički korak bio državnički: formiranje prve prave HDZ-ove koalicijske vlade u povijesti, s Mostom kao dostojnim političkim partnerom. Kakav je to šok morao biti za vlastohlepne hadezeovce da su mostovci dobili položaje predsjednika Sabora, potpredsjednika Vlade i tri ministra, od kojih je jedan čak bio ministar unutarnjih poslova. Zapazimo da je ta Vlada, koja je potrajala do krize s Agrokorom, bila po kadrovskim kvalitetama daleko najbolja Plenkovićeva vlada (s četiri vrhunska ministra, od kojih je samo D. I. Stier bio član HDZ-a, V. Orepić član Mosta, a Z. Marić i M. Dalić izvanstranački). Svaki je od tih ministara po svojem formatu mogao biti i predsjednik vlade, a takvih u današnjoj vladi više nema.

Kada se ta koalicijska vlada raspala i postala jednostranačka, pokazalo se koliko je time njezin kadrovski potencijal osiromašen. A veoma perfidni način na koji je ta vlada srušena upućuje na zlehudi lik sive eminencije i velikog meštra Vladimira Šeksa (za kojega je krajem devedesetih godina Račan izjavio u jednom intervjuu: "mi bismo se odavno vratili na vlast da HDZ nema jednog genijalnog političara koji se zove Vladimir Šeks"). Plenković je shvatio Sanaderovu lekciju, (koji je pao jer je razvrgnuo početni duumvirat s Šeksom), pa pazi da ne naruši nagodbu s opakim mentorom. Može Plenković iz petnih žila nastojati pacificirati HDZ-a prema uljuđenoj konzervativnoj stranci, badava mu sav trud i tko će mu vjerovati kad ima uza se zatucanoga ideološkog buzdovana kao što je Šeks, koji je nedavno podsjetio na svoje najbolje dane kada je prosvjedni skup opozicije raskrinkao kao "protuhrvatski ološ i gamad", "mračne sile", "otrovne zmije".

S takvim šarmantnim likovima, kojima HDZ obiluje,

europska je budućnost Hrvatske jedva zamisliva.

Građani imaju riječ

Tko god mnije da je ekstravagantni upad na izbornu scenu pretendenta za nacionalnog vođu unio potrebnu dinamiku pozitivnog ludila koja će razdrmati bljutavu stabilokraciju, neka pokuša zamisliti kakva bi se tek dinamika uzburkala da je i Plenković, poput kvazilidera kao što je Grbin, panično prepadnut goropadnim nastupom SDP-ova stvarnog šefa, organizirao konferenciju za tisak, na kojoj bi skrušeno priznao da nije dorastao položaju premijera i slavodobitno predstavio strašnog Karamarka, pravog vođu hrvatske desnice, kao pravog mandataru HDZ-a na ovim parlamentarnim izborima. Čovjeka koji je u prošlosti sve izbore protiv Milanovića glatko dobio.

Tada bi valjda i posljednjem naivcu bilo jasno da nam se obje naše stožerne stranke besramno izruguju i da ovo uopće nisu izbori nego čista vodviljska trećerazredna sprdačina. Na uzbudljivu temu: na ljutu ranu (Milanović), ljuta trava (Karamarko)!

Možemo zamisliti još urnebesnije scenarije, ali je ova hipotetička paralela dovoljna da zorno predoči kakvu je trajnu političku štetu Milanovićeva nepromišljena kombinatorika nanijela SDP-u.

Da li sve to znači da je pred nama izbor između dva zla, frapantno sličan situaciji koja je obilježila parlamentarne izbore 2015. godine? Podsjetimo: i opstanak Milanovića na vlasti i dolazak Karamarka na vlast činili su se tada podjednako neprihvatljivim. Bilanca prethodne SDP-ove vlasti bila je porazna, pa je bilo logično očekivati da se HDZ ponovno vrati na vlast. Nevolja je, međutim, bila u tome što se HDZ, pod vodstvom Karamarka, u opoziciji toliko ideološki radikalizirao i politički blamirao da se izbor činio nemogućim. U takvoj se bezizlaznoj situaciji pojavljuje Most kao treća snaga, s kojom nesposobni lideri i HDZ-a i SDP-a nisu znali kako da izađu na kraj. Nakon ponovljenih izvanrednih parlamentarnih izbora, krajem 2016. na političkoj sceni više nema ni Milanovića ni Karamarka. No u smjeni njihovih lidera, pokazuje se kvalitativna razlika između HDZ-a i SDP-a. Dok HDZ na čelo dovodi svojeg najboljeg čovjeka, europarlamentarca Andreja Plenkovića, dotle se SDP ne odlučuje uzvratiti dovođenjem svojeg istaknutog europarlamentarca Tonina Picule, nego dozvoljava da mu na čelo stanu političari veoma skromnog formata (od limitiranog Bernardića do još nedoraslijeg Grbina, loših kopija lošeg originala).

U srazu između naše dvije stožerne stranke SDP ima realne izgleda samo ako se kao demokratska stranka

suoči s HDZ-om (koji nikad nije bio ni uzorno demokratski, pa čak ni striktno politička stranka), ako se našem građanstvu nametne svojim idejama i personalnim sastavom kao poželjna alternativa HDZ-u kao "stranci opasnih namjera" (Račan). Jer SDP može i mora mnogo bolje nego pod vodstvom autokratskog Grbina, koji samovoljno isključuje i pojedince i čitave organizacije svoje stranke. Ako Grbin ovako osiono maltretira i upravo uništava nekoć moćnu zagrebačku stranačku organizaciju (koja je partner u gradskoj vlasti s Možemo), ako doslovno ponižava splitsku stranačku organizaciju (nametnuvši joj Puljka, s kojim je ta organizacija u principijelnom sukobu), kako takvome autokratskom lideru, koji gazi elementarna pravila unutarstranačke demokracije, povjeriti borbu za pravnu ustavnu državu i demokratsko društvo? Nikako, osim ako sebe uspijevamo uvjeriti da je i najgori SDP, koliko god bio rigidno autokratski, bolji i od najboljeg HDZ-a, koliko god bio krhko demokratski!

Iz svega rečenoga, možemo se ograničiti na tri zaključka.

Prvo, tko god doista želi politički poraziti najgori desničarski HDZ, s njegovim monopolom na državotvornost i hrvatstvo, ima u Plenkoviću potencijalnog partnera, a ne neprijatelja. Ili, drugačije: nitko politički razborit ne bi smio avanturistički rušiti Plenkovića i prizivati da na čelo HDZ-a izrone mračni likovi koji iz potaje vrebaju svoju priliku.

Drugo, u slučaju da dobije relativnu većinu glasova na ovim izborima i bude u prilici da sastavlja novu vladu, Plenković bi morao shvatiti da bez ozbiljnog političkog partnera HDZ-ova Vlada, s lažnim kvazikoalicijskim saveznicima, ne može uspješno upravljati zemljom. Da bi u tome uspio, Plenković mora samokritički izvući pouke iz činjenice da je njegov pučistički obračun s mostovcima izazvao i još izaziva opravdano nepovjerenje mogućih ozbiljnih koalicijskih partnera da li se njemu i HDZ-u može vjerovati.

Treće, nismo u izvanrednom stanju, ovi parlamentarni izbori su redovni u nizu. Što ne znači, doduše, ni da smo u sasvim normalnom, u kojem bi se smjena vlasti dogodila već zbog same činjenice da je sadašnja garnitura već osam godina na vlasti, pa bi bio red da ustupi mjesto drugima. A za to nije potrebna nikakva vlada nacionalnog spasa ili nova republika.

Dovoljno je da hrvatski građani glasaju za, a ne protiv. Imaju za koga, i lijevo i desno.

UKUSI CRNE GORE

Izvor: Ukusi Crne Gore

Hobotnica ispod sača sa smokvama, dunjom i narandžom

Sastojci:

- hobotnica
- so
- dunja
- sušene smokve
- mendule
- krompir
- ruzmarin
- majčina dušica - paponjak
- maslinovo ulje

Priprema:

Hobotnici odstraniti utrobu - usta. Istrljati krupnom morskom solju i ostaviti da odstoji. Rasoliti, prosušiti, prodimiti, oprati i rasjeći.

Posložiti u tepsiju. Poređati kriške dunja i mesnatog dijela pomorandže, kockice krompira, smokve punjene mendulama i grančicu ruzmarina. Blago poprskati solju i mješavinom maslinovog ulja, vode i majčine dušice – paponjka.

Peći ispod sača u žaru i pepelu. Poslužiti toplo.

Jagnjetina sa porilukom i blitvom

Sastojci:

- jagnjeće meso bez kostiju.....2 kg
- ulje.....1 dl
- crni luk.....150 g
- poriluk.....300 g
- mladi crni luk.....1 veza
- blitva.....4 veze
- mladi krompir.....600 g
- kajmak.....80 g
- brašno.....30 g
- paradajz koncentrat.....20 g
- začini i začinske trave

Priprema:

Jagnjeće meso sječeno na krupnije komade posoliti, poprskati biberom i brašnom. Opečiti na zagrijanom ulju. Prenijeti u drugu posudu sa istom masnoćom. Propržiti sitno sjeckani crni luk i spojiti sa mesom. Poprskati mljevenom paprikom i dinstati. Sjeckani poriluk popariti i ocijediti. Dodati jagnjetini, začiniti. Zatim dodati krupnije sječeni mladi luk.

Kada meso bude mekano, dodati pripremljenu blitvu, ukuvani paradajz i usitnjeni list morača. Dodinstati. Mladi krompir posebno skuvati, ocijediti i poprskati kajmakom. Poslužiti toplo.

PROSLAVA DANA NEZAVISNOSTI CRNE GORE, SPLIT

Nastup zbora Montenegro, Kranj

Promocija knjige Dimitrija Popovića "Žensko tijelo u ogledalu slike" i performans "Projekcija žive slike", HNK Zagreb

